

Araştırma Makalesi:

TEK İSİMLİ TEK TURLU ÇOĞUNLUK SİSTEMİNE GEÇİŞİN BELİRLİ ŞEHİRLERDE MİLLETVEKİLİ DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME: 2018 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ

Kubilay DÜZENLİ¹

Özet

Bu makale belirli şehirlerdeki sınırlılık dahilinde 2018 seçimlerinin, Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi (Dar Bölge Basit Çoğunluk Sistemi'ne) göre yapılması hâlinde oluşacak milletvekili dağılımını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma örneğini nüfus ve milletvekili sayısı bakımından birbirine benzer nitelikteki; Aydın, Eskişehir, Mardin, Mersin, Tekirdağ, Van ve Zonguldak şehirleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde kavramsal bazda temsil, seçim ve seçim sistemleri karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir. Ardından Osmanlı Devleti'nin son döneminden başlayarak bugüne değin seçimler ve uygulanan farklı seçim sistemleri ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Son olarak araştırmanın amacı kapsamında araştırma örneğini oluşturan şehirler hâlihazırda meclisteki sandalye sayıları kadar dar bölgeye ayrılmış ve bu sandalyeler SEÇSİS ve YSK'den alınan veriler doğrultusunda siyasi partiler arasında dağıtılmıştır. Sonuç olarak Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemine geçişi öngören olası bir seçim sistemi değişikliği halinde AK PARTİ'nin; Mersin, Eskişehir ve Zonguldak'ta, CHP'nin; Aydın, Tekirdağ ve Mersin'de, HDP'nin ise Van'da mevcut duruma göre daha fazla sayıda milletvekiline sahip hâle geleceği tespit edilmiştir.

---

¹ Araştırma Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, kduzenli.1993@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-3662-2656

Makale gönderim tarihi: 10 Eylül 2021

Makale kabul tarihi: 7 Haziran 2022

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Seçim, Seçim Sistemleri, Çoğunluk Sistemleri, Tek İsimli Tek Turlu Basit Çoğunluk Sistemi

**AN ASSESMENT ON THE IMPACT OF THE TRANSITION TO
THE ONE NAME-SINGLE TURN MAJORITY SYSTEM ON
ELECTION RESULTS IN CERTAIN CITIES:
GENERAL PARLIAMENTARY ELECTION OF 2018**

Abstract

This article aims to analyze the distribution of deputies that will occur if the 2018 elections are held according to the Single Name Single Round Majority System within the limitations in certain cities. The sample of research consist of Aydın, Eskişehir, Mardin, Mersin, Tekirdağ, Van, Zonguldak and these cities are similar to each other in terms of population and deputies. In this context first of all representation, election and electoral system analyzed comparatively on a conceptual basis. Then with the starting from the late term of Ottoman State to now elections and different electoral systems which have been implemented were examined in detail. Finally within the scope aim of research the cities which constituent of sample of research divided into narrow regions as the number of current seats in the parliament and these seats distributed among political parties in line with the data imported from Ballot Box Results Sharing System and The Supreme Election Board. As a result it can be evaluated that in case of electoral system change which have foreseen adopting to Single Name One Round Majority System AK PARTİ in Mersin, Eskişehir and Zonguldak; CHP in Tekirdağ, Mersin, Aydın and HDP in Van will have more seats in the parliament compared to current situation.

Keywords: Turkey, Election, Electoral System, Majority Systems, Single Name One Round Simple Majority System

Giriş

Siyaset bilimi yazınında; “kanunlar ve yönetmelikler uyarınca bir veya daha çok aday arasından belli birini veya birkaçını seçme eylemi” (TDK Güncel Sözlük, 2021) biçiminde tanımlanan seçimler, demokrasinin temel öğelerinden bir tanesidir. Köker (2006: 200) seçimlerin, yönetici kadroların kimlerden oluşacağını belirlemenin yanı sıra bir devletin, dolayısıyla hukuki düzenin meşruiyetinin sağlanmasında da kilit rol oynadığını savunmakta, Sabuktay (2009: 73) idarecilerin seçimle işbaşına geliyor olmasının, vatandaşların siyasal katılımını sağlamak suretiyle sistemin meşruluğunu temin eden bir gelişme biçiminde yorumlamakta, Cotteret-Emeri (1991:11) ise seçimlerin; “halkın, yönetmeye aday kimseler arasından belirlenmesiyle sonuçlanan hukuki yöntem ve işlemler bütünü olduğunu söylemektedir. Demokrasiyi; halkın oyunu kazanabilmek için geliştirilen mücadele aracılığıyla devletteki makamlara gelmenin bir aracı olan kurumsal bir düzenleme biçiminde gören Schumpeter’e göre ise seçimler, demokrasinin merkezinde konumlanmaktadır (Schumpeter’den akt. Heywood, 2014: 298).

Bir ülkede yürürlükte bulunan seçim sistemi o ülkenin, ulusal meclisindeki siyasi partiler arası sandalye dağılımının oluşumunda belirleyicilik arz etmektedir. Bu durum en sarıh biçimde; Federal Almanya ve Birleşik Krallık (BK) ulusal meclislerindeki temsilciliklerin, siyasi partiler arası dağılımı bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Avrupa’nın bu iki köklü demokrasisinde yürürlükteki seçim sistemleri ve bu sistemlerin, görece az oy alan siyasi partilere temsiline ilişkin geliştirdiği olumlu/olumsuz bakış açısı çerçevesinde, ülkelerindeki son ulusal seçimlerde %10,7 ve %11,6 oranında oy alan iki siyasi parti (Hür Demokrat Parti-Federal Almanya/ Liberal Demokratlar-Birleşik Krallık) sahip oldukları parlamenter sayısı ve bu sayının, ulusal meclisin geneline oranı bakımından birbirlerinden önemli ölçüde ayrılmışlardır.²

---

² Esasında uygulanagelen seçim sistemleri temelinde meclis aritmetiğine ilişkin farklı sonuçların ortaya çıkışı ülkeler arasındaki karşılaştırmalar ile görülebileceği gibi, bir ülkenin yıllar içinde uyguladığı farklı seçim sistemleri üzerinden de okunabilir. Türk demokrasi tarihinden bir örnek vermek gerekirse; 1950-1960 yılları arasında yürürlükte olan “Liste Usulü Çoğunluk” sistemi Demokrat Parti (DP)’ye oy oranının üzerinde bir meclis temsiliyeti

Tablo 1: Seçim Sistemi-Temsilci Sayısı Dağılımı Federal Almanya/Birleşik Krallık Örneği

ÜLKE/SEÇİM	SEÇİM SİSTEMİ	PARTİ	OY ORANI	PARTİ TEMSİLCİ SAYISI/ TOPLAM TEMSİLCİ SAYISI	BÜTÜNE ORAN
FEDERAL ALMANYA/ 2017	Karma-Nispi Temsil	Hür Demokrat Parti	%10,7	80/709	%11,2
BİRLEŞİK KRALLIK/ 2019	Tek Turlu-Basit Çoğunluk	Liberal Demokratlar	%11,6	11/650	%1,6

Kaynak: <https://www.theguardian.com/>, <https://www.theguardian.com/>, adreslerinde 2017 Federal Almanya ve 2019 Birleşik Krallık Seçimleri hakkında yer alan veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Demokratik gelişim ve olgunluk seviyesinin, ülkeler arasında farklılık göstermesi ve her ülkenin sahip olduğu kendisine özgü değer yargıları bağlamında; uygulamada bir seçim sisteminin, bir diğeri karşısında ideal olarak nitelenebilmesi güçleşmektedir. Bu aşamada seçim sistemleri özelinde gerçekleştirilen akademik çalışmalar, esas itibarıyla farklı sistemlerin; temsilde adalet-yönetimde istikrar dengesi gözetilerek sınıflandırılmasına dayanmaktadır (Carey ve Hix, 2011: 383-384). Sınıflandırmının temelinde sistemin, çoğunluk mu yoksa nispi temsil sistemine mi dayandığı sorusuna verilen yanıt yer almaktadır (Shin, 2011: 1246). Ana sistemle ilişkili biçimde tatbik edilen değişik seçim-sistem uygulamalarının varlığı kabul edilmekle birlikte, öğretilerde yaygın biçimde yer edinmiş şekliyle seçim sistemleri temelde iki ana gruba ayrılmaktadır. İlkesel bazda istikrarın öncelendiği çoğunluk sistemi ve demokratik temsil pratiğinin ön plana çıkartıldığı nispi temsil sistemi (Yüzbaşıoğlu, 1996: 106). Norris (1997: 299) ise bu iki ana sisteme ek olarak çoğunluk ve nispi sistemin birleşimine dayalı bir seçim sistemi olarak karma sistemin varlığından bahsetmektedir. Uygulamada Federal Almanya ile özdeş hâle gelen söz konusu sistem kapsamında, yasama organı Bundestag'daki sandalyelerin yarıya yakını ilgili seçim bölgesinde partilerin gösterdiği adaylar arasından en fazla oyu alan tarafından kazanılmakta; geriye kalanlar

---

sağlarken; 1965 senesinde seçimlerin “Millî Bakiye” sistemiyle yapılması sebebiyle Adalet Partisi (AP) ancak aldığı oy oranında bir meclis temsiliyetine sahip olabilmıştır.

ise partilerin seçim bölgelerinde aldıkları oya göre orantısal biçimde dağıtılmaktadır (Manow, 2011: 774). Bir başka deyişle karma sistemde, kanun koyucu; meclis üyelerini belirliyorken, nispi veya çoğunluk sistemi arasında bir tercihte bulunmamakta, her iki sistemin birleşimine dayalı yeni bir seçim sistemini uygulamaya geçirmektedir.

Çoğunluk ve nispi temsili öngören seçim sistemleri arasındaki temel farklılık ilkinde; parlamento aritmetiğinin, büyük partiler lehine olmasına zemin hazırlaması iken (Croissant, 2002:6) ikincisinde, seçmen tercihinin olduğu gibi parlamentoya yansıtılmasının amaçlanmasıdır (Monroe, 1995: 925).

Biçimsel bakımdan bugünkü seçimler ile çok az benzerlik gösteren Türk demokrasi tarihinin ilk meclis seçimleri, Osmanlı Devleti'nin son döneminde düzenlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ise birden fazla siyasi partinin katıldığı ve seçimlerin görece demokratik koşullarda düzenlendiği ilk seçim 21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimleri olmuştur. Söz konusu seçime ilişkin somut bilgi eksikliği dolayısıyla 1946 seçimlerinin, Türk siyasal yaşamında seçim sistemlerinin milletvekili dağılımı üzerindeki etkisine yönelik incelemenin dışında bırakılması yerinde olacaktır.

14 Mayıs 1950 seçimlerinden başlayarak bugüne değin yapılan 19 ulusal seçim ise dönemsel bazda üçlü bir ayırım temelinde incelenmelidir.

Tablo 2: Çok Partili Siyasal Yaşamda Uygulanan Seçim Sistemleri ve Siyasal Yaşama Etkisi

DÖNEMLER	Seçim Sistemi	Seçim Barajı	Kazançlı Parti
1950-1960			
14 Mayıs 1950	Liste Usulü Çoğunluk	-	DP
2 Mayıs 1954	Liste Usulü Çoğunluk	-	DP
27 Ekim 1957	Liste Usulü Çoğunluk	-	DP
1960-1980			
15 Ekim 1961	d'Hondt	Bölgesel	
10 Ekim 1965	Milli Bakiye	-	TİP-CKMP

12 Ekim 1969	d'Hondt	-	AP- CHP
14 Ekim 1973	d'Hondt	-	
5 Haziran 1977	d'Hondt	-	
1980-2018			
6 Kasım 1983	d'Hondt	Bölgesel+ Ulusal	
29 Kasım 1987	d'Hondt+ Kontenjan mv.	Bölgesel+ Ulusal	ANAP
20 Ekim 1991	d'Hondt+ Kontenjan mv.	Bölgesel+ Ulusal	
24 Aralık 1995	d'Hondt	Ulusal	CHP
19 Nisan 1999	d'Hondt	Ulusal	
3 Kasım 2002	d'Hondt	Ulusal	AK PARTİ- CHP
22 Temmuz 2007	d'Hondt	Ulusal	
12 Haziran 2011	d'Hondt	Ulusal	
7 Haziran 2015	d'Hondt	Ulusal	
1 Kasım 2015	d'Hondt	Ulusal	
24 Haziran 2018	d'Hondt+ İttifak	Ulusal	

Kaynak: (Tuncer, 2006: 171)'deki verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cumhuriyet tarihi boyunca farklı seçim sistemleri deneyimlemiş bir ülke olarak Türkiye'de seçim sistemi tartışmaları her zaman gündemin üst sıralarında yer almış, özellikle 1983-1995 arasında farklı seçim sistemleri uygulanarak, yönetimde istikrar-temsilde adalet dengesi kurulmak istenmiştir. 1995'ten 2010'lu yıllara kadar geçmiş dönem ki canlılığını yitiren seçim sistemi tartışmaları, bu tarih sonrasında kamuoyunda sıkça tartışılan hükümet sistemi değişikliği meselesiyle ilişkili biçimde gündemin üst sıralarında yer tutmaya başlamıştır. Ocak 2017'de Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)³ ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin uzlaşısıyla mecliste kabul edilen ve 16 Nisan 2017 halk

---

³ Çalışmanın bütününde siyasi partilerin kısaltmaları parti programlarında ifade edildiği gibi kullanılmış, bu kapsamda Adalet ve Kalkınma Partisi; AK PARTİ, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), İyi Parti (İYİ PARTİ), Halkların Demokratik Partisi (HDP), Saadet Partisi (SP) biçiminde kısaltılmıştır.

oylamasının ardından yasalaşan “6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” çerçevesinde, bu tartışmalar yeni bir boyuta taşınmış ve Türkiye, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” ile yönetilen bir ülke hâlini almıştır. Hükümet sistemi değişikliğini takip eden süreçte ilgili kanunlarda yapılan değişiklikler çerçevesinde; siyasi partilerin, seçimlerde kurumsal kimliklerini koruyarak ittifaklar kurabilmelerinin önü açılmıştır.

2021 senesi itibarıyla seçim sistemi tartışmaları yeniden canlılık kazanmış; iktidar partisinin üst-düzyer yöneticileri tarafından yapılan açıklamalar neticesinde (euronews.com, 2021) seçim barajının düşürülmesi ve seçim çevrelerinin dar ve/veya daraltılmış bölgeler hâline getirilmesi tartışmaları, siyaset kurumunun üzerinde mesai harcadığı bir mesele hâlini almıştır. Mevcut politik konjonktürde MHP haricindeki muhalefet partileri; seçim sistemi değişikliği önerisine mesafeli yaklaşmayı yeğlemişlerdir (Sarıkaya, 2021).

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de seçimlerin, “Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi” ile yapılması hâlinde; muhalefet partilerinin, iktidar partisiyle eşit veya fazla sayıda milletvekiline sahip olduğu illerde, milletvekili dağılımında anlamlı bir farklılaşma yaşanıp yaşanmayacağı sorusuna yanıt arayarak; seçim sistemi tartışmalarına katkı sağlamaktır. Bu amaç çerçevesinde; Tekirdağ, Aydın, Mersin, Eskişehir, Mardin, Van, Zonguldak) ⁴ şehirlerinde, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinin, “Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi” uyarınca yapılmış olması hâlinde ortaya çıkacak tablo, mevcut milletvekili dağılımı ile karşılaştırılmalı biçimde incelenecektir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde; temsil kavramı, temsil türleri ve seçim sistemlerinin teorik çerçevesine

---

⁴ Araştırma örneklemini oluşturan şehirler belirlenirken dikkat edilen temel hususlar; çalışmanın amacı doğrultusunda, ilgili şehirde; muhalefet partilerinin toplam milletvekili sayısının, iktidar partisinden fazla olması yurt genelinde hiçbir coğrafi bölgenin dışında bırakılmaması ve şehirlerin birbirlerine yakın sayıda milletvekiliyle, mecliste temsil ediliyor oluşudur. Zonguldak ve Eskişehir, sınırları dahilinde buldukları coğrafi bölgedeki şehirlerin hiçbirinde, muhalefet partilerinin, Cumhur İttifakı bileşenlerinden daha fazla sayıda milletvekiline sahip olmaması sebebiyle bu durumun istisnasını oluşturmaktadır.

değınilecek, ikinci bölümde Cumhuriyet tarihi boyunca düzenlenen ulusal seçimler; ilgili seçimde uygulanan seçim sisteminin (Liste Usulü Çoğunluk, d'Hondt, Millî Bakiye) sonuçlar üzerindeki etkisi bağlamında incelenecektir. Son bölümde ise araştırma örneklemini oluşturan 7 şehirdeki 54 milletvekilliğinin dağılımı, 2018 seçimleri sonrasında oluşan tablo ve seçimlerin dar bölgesel sistemde yapılması hâlinde oluşacak tablo göz önüne alınarak mukayese edilecek ve böylece mevcut nispi sistem/ tek isimli tek turlu çoğunluk (dar bölge) sistemi farklılığının milletvekili dağılımında esaslı bir farklılığa kaynaklık edip etmediği sorusuna cevap verilecektir. Araştırmada bir nitel araştırma yöntemi olarak doküman analizinden⁵ yararlanılmış; bu kapsamda söz konusu 7 şehirdeki 54 milletvekilliğinin dağılımı 2018 seçimlerine ilişkin YSK ve SEÇSİS'den alınan veriler ışığında karşılaştırmalı biçimde açıklanmak istemiştir.

1.Temsil ve Temsil Türleri Bağlamında Seçim Sistemleri

Bir kişi veya bir topluluk yerine karar vermek veya eylemde bulunmak biçiminde tanımlanabilecek temsil kavramı ve temsilci-temsil edilen ilişkisinin tarihsel kökenleri Ortaçağ'a dayanmaktadır (İlter ve Bulut, 2020: 168). Kavramın, siyaset kurumuyla olan ilişkisinin bir sonucu olarak kazandığı anlam; dolaysız ve dolaylı temsil ayrımını gündeme getirmektedir. Dolaysız temsil; insanların çok küçük gruplar hâlinde yaşadığı eski çağlarda toplum üyelerinin, geleceklerini ilgilendiren kararların alınması sürecine doğrudan-aracısız biçimde- müdahil olabildiği bir temsil pratiğini tanımlamak amacıyla kullanılıyorken, dolaylı temsil; halkın seçimler vasıtasıyla belirli bir süre için kendisi adına karar vermesini istediği kişileri görevlendirmesine dayalı temsil biçimini anlatmaktadır (Örs, 2006: 6-7).

Bugünün dünyasında, seçim eyleminin biçimi üzerine bir uzlaşma mevcut ise de oyların, milletvekilliğine dönüşümü veya halk-temsilci ilişkisinin niteliğine dair tartışmalar canlılığını korumaktadır. Literatürde yer edinen farklı temsil biçimleri üzerine

---

⁵ Doküman analizi; yazılı bir materyalin içeriğini akademik anlamda bir analize tutmak amacıyla yapılan bir nitel araştırma yöntemidir. Analiz süreci sırasıyla şu aşamaları içermektedir: i) araştırmanın konusuyla ilgili dokümana ulaşıp, sınıflandırma, ii) dokümanın orijinalliğini kontrol etme ve detaylı okuma, iii) içerik analizi, iv) sayısallaştırma ve yüzdelerle ifade etme (isteğe bağlı), v) araştırmanın yayına dönüşmesi (Kıral, 2020: 183).

inşa edilen değişik seçim sistemleri, ulusal meclislerde dolayısıyla siyasal yaşamda dengelerin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu noktada; çoğunluk ve nispi temsil ayırımından bahsetmek yerindedir.

Çoğunluk temsili-nispi temsil ikiliğinin temelinde; yönetimde istikrar-temsilde adalet sorunsalı yer almakta; çoğunluk temsilini esas alan seçim sistemlerinde, siyasal istikrarsızlığın önüne geçebilmek düşüncesiyle oy-temsil ilişkisi bağlamında; fazla oy alan siyasi partinin, oy oranının üzerinde bir meclis ağırlığına sahip olması öngörülmektedir. Bu sebeptendir ki nispi temsil; çok sayıda kuramcı tarafından toplumun azınlıkta kalan kesimlerini, çoğunlukçu demokrasi kavrayışına karşı müdafaa eden bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Laponce, 1957: 321, Curtin, 2003, Davis, 2004).

Çoğunluk temsili; kavramın etimolojik kökeninden anlaşılabilceği üzere bir seçim bölgesinde yer alan bir veya daha fazla sayıdaki temsilciliğin, o seçim bölgesinde rakiplerini geride bırakan aday-partiler tarafından kazanılması demektir (Cotteret ve Emeri, 1991: 39). Çoğunluk temsiline dayalı seçim sistemlerinin, yürürlükte olduğu ülkelerde siyasal aktörlerin sayısı azalmakta, parti lider veya ileri gelenleri karar alma sürecinde ön plana çıkmaktadır. Yine, siyasal yaşamdaki etkin partilerin sayısının azalma eğilimi göstermesi çoğunluk esasına dayalı seçim sistemlerinin doğal sonuçları arasındadır (Iversen ve Soskice, 2006: 169). Temsilciler Meclisi ve Lordlar Kamarası seçimlerinin çoğunluk temsil esaslı seçim sistemleriyle yapıldığı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere’de siyasal yaşamın temelinde iki siyasi parti arası rekabetin var olması, bu durumun kanıtlayıcısı niteliktedir.

Çoğunluk temsiline dayalı seçim sistemleri, bir seçim bölgesinin; ulusal parlamentoda kaç temsilciyle, temsil edilmekte olduğu ve seçimlerde tek tek adayların mı yoksa parti listelerinin mi yarıştığı sorularına verilen yanıt çerçevesinde; i) tek isimli tek turlu çoğunluk sistemi⁶, ii) tek isimli iki turlu çoğunluk sistemi, iii) listeli çoğunluk sistemi olarak üçe ayrılmaktadır (Yüzbaşıoğlu, 1996: 106). Tek isimli iki turlu çoğunluk sistemi, geleneksel manada

---

⁶ Bu çalışma, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinin Tek İsimli Tek Turlu Basit Çoğunluk Sistemi uyarınca yapılması hâlinde, belirli şehirlerde ortaya çıkacak milletvekili dağılımına ulaşmayı amaçlamaktadır, ilgili sistem ve dünyadaki örnekleri bir sonraki başlıkta ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Fransa ile özdeşleşmiş bir sistem niteliğindedir (Sauger, 2009). Ülke, ulusal meclisteki üye sayısı kadar seçim bölgesine ayrıldıktan sonra ilk turda siyasi partiler her bir temsilcilik için aday göstermekte (Dursun, 2019: 353); kendi seçim bölgesinde kullanılan oyların yarısından bir fazlasını alabilen parti-aday doğrudan mecliste temsil hakkını kazanmaktadır. Hiçbir parti-adayın, bu başarıyı sergileyememesi hâlinde ise en fazla oyu alan iki aday veya seçim kanununda önceden ilan edilmiş olan, belirli bir oy oranına ulaşan tüm aday-partiler, aynı usul ile ikinci kez seçimlere katılmakta bu defa en fazla oyu kazanan aday-parti, ilgili meclis üyeliğinin sahibi olmaktadır (Blais ve Leowen, 2009: 345).

Listeli çoğunluk sisteminde ise ülke her bir seçim bölgesinin nüfusları uyarınca temsilci hakkına sahip olduğu seçim bölgelerine bölünmekte, partiler o bölgedeki seçime temsilci olmasını en fazla istedikleri ismin ilk sırada yer aldığı bir liste ile katılmaktadırlar. Bu yönüyle Türkiye'deki seçim sistemiyle benzerlik gösteren, listeli çoğunluk sisteminde; nispi temsil uygulamalarına tezat oluşturacak biçimde, meclis üyelikleri partilerin oylarına göre adaletli biçimde dağılmamakta; bir seçim bölgesinde rakipleri 1 oy ile olsa dahi geride bırakan parti, tüm milletvekilliklerini elde etmektedir (Demirel ve Durgun, 2017: 370). Sistem, güçlü iktidar pratiğine kaynaklık etmesi bakımından ekonomik ve siyasi krizlerin önünü almakta kullanılabilecek bir araç olsa da birtakım dezavantajlar da barındırmaktadır. Siyaset bilimci Maurice Duverger (1974: 291) 1950-1960 arası Türk siyasal yaşamına ilişkin değerlendirmesinde; DP'nin özellikle 1950'lerin ikinci yarısında yöneldiği, otorite yanlısı pozisyonu, seçim sistemi dolayısıyla oy oranının üzerinde bir meclis temsiliyetine sahip olmasıyla açıklamaktadır.

Nispi(orantısal) temsil ise siyasi partilerin, ulusal meclisteki üye sayısının, seçim bölgelerindeki oy oranı temelinde belirlenmesi esasına dayalıdır (Urdanoz, 2019: 161). Bu yönüyle nispi temsili; temsilde adalet-yönetimde istikrar ikiliği bağlamında, temsilde adaleti sağlamak düşüncesi kapsamında kuramlaştırılan bir temsil biçimi olarak değerlendirebilmek mümkündür.

Nispi ve çoğunluk temsillerinin esas noktasını; demokrasinin, yorumlandığı bakış açısının çoğulcu mu yoksa çoğunlukçu mu olduğu sorusuna verilen cevap oluşturmaktadır. Çoğunluk temsili sonuçları bakımından; iktidar ve muhalefet partileri arasında eşitsiz bir güç dengesinin oluşumuna yol açmakta ve demokrasinin çoğunlukçu boyutuyla kurumsallaşmasına kaynaklık etmektedir. Nispi temsil ise iktidar ve muhalefet partileri arasında, daha dengeli

bir güç dağılımını beraberinde getirmekte; bu yönüyle demokrasinin çoğunlukçu değil, çoğulcu karakterinin güçlenmesini sağlamaktadır (Akyıldız, 2006: 134).

Uygulamadaki farklılıklar temelinde nispi temsile dayalı seçim sistemleri; i) ulusal düzeyde ve ii) seçim çevresi düzeyinde uygulananlar olmak üzere ikiye ayrılmakta; seçim çevresi düzeyinde yöntemi de kendi içerisinde; En Büyük Artık Usulü, En Kuvvetli Ortalama Usulü, Millî Bakiye Usulü ve d'Hondt Usulü biçiminde sıralanmaktadır (Ekmen ve Fırat, 2017: 462, Akcagündüz, 2021: 348). Söz konusu seçim sistemlerini ana hatlarıyla incelemek gerekirse;

i) Ulusal Düzeyde Nispi Temsil: Temsilde adaletsizliğin asgari düzeye indirgenmesi amaçlanmakta (Akcagündüz, 2021: 348); ülke geneli tek bir seçim çevresi olarak belirlendikten sonra, siyasi partiler meclisteki sandalye sayısı kadar aday göstermekte ve ülke genelinde geçerli oylar milletvekili sayısına bölünmek suretiyle, “ulusal seçim kotası” hesaplanmaktadır. Bir sonraki aşamada ise siyasi partiler, aldıkları oy oranı uyarınca milletvekilliklerini kazanmaktadırlar (Gözler, 2021: 129).

ii) Seçim Çevresi Düzeyinde Nispi Temsil: Bu sistemde ülke birden çok milletvekili çıkararak seçim bölgelerine ayrılmakta ve partiler her seçim çevresinden aldıkları oy uyarınca milletvekilliklerine sahip hâle gelmektedir (Akcagündüz, 2021: 349). Söz konusu sistemin alt dalları niteliğindeki “En büyük artık usulü’nde” açıkta kalan milletvekillikleri artık oyların büyüklüklerine göre dağıtılmakta, “en kuvvetli ortalama usulü’nde” ise partilerin aldığı oylar, onların ilk dağıtım sonucunda kazandıkları milletvekili sayısına “1” sayısı ilave edilerek bulunan sayıya bölünmekte; bu işlem sonucunda elde edilen sayılar büyükten küçüğe doğru sıralanmaktadır. Açıkta kalan milletvekillikleri ise sırasıyla bu sayılara sahip olan siyasi partilere verilmektedir (Gözler, 2021: 130-131). Yukarıda isimleri anılan bu iki seçim sistemi arasındaki esas farklardan bir tanesi “En kuvvetli ortalama usulünde” belirli ölçülerde de olsa daha fazla oy alan siyasi partilerin korunması eğiliminin gözlemlenmesidir (Türk, 2006: 89).

“Millî Bakiye” ve “d'Hondt” sistemleri ise değişik biçimleriyle Türk demokrasi tarihinin değişik evrelerinde kullanılan ve hâlen kullanılmakta olan seçim sistemleri arasında yer almaktadırlar.

Seçim çevrelerindeki değerlendirilmemiş oyların, mecliste temsil edilmeyerek bir anlamda zayı olmasının önüne geçmek amacının baskın olduğu (Dursun, 2019: 361) “Millî Bakiye” sisteminde ülke düzeyinde bütün artık oylar ve açık milletvekillikleri tek bir merkezde toplanmakta; yurt düzeyindeki artık oyların toplamı, artık milletvekillikleri toplamına bölünerek “ulusal seçim kotası” bulunmaktadır. Sonra, her partinin artık oylar toplamı bu kotaya bölünerek her partiye ulusal artıktan ne kadar milletvekili verileceği saptanmaktadır (Özbudun, 1995: 524). Son olarak d’Hondt sisteminde, siyasi partiler; o seçim çevresindeki tüm milletvekillikleri için birer aday gösterdikten sonra, partilerin aldıkları oylar, ilgili seçim çevresinin çıkardığı milletvekili sayısına kadar tek tek bölünür ve bu işlem neticesinde en yüksek sayıya karşılık gelen oya sahip olan parti-aday milletvekilliğini kazanmaktadır (Demirel ve Durgun, 2017: 371). Milli bakiye sisteminde seçim çevrelerinde hesaba katılmayan artık oyların, ulusal ölçekte değerlendirilmesi esnasında küçük partilerin daha fazla avantaj elde etmesi (Nişancı ve Özdemir, 2017: 732), milli bakiye sistemini az oy alan siyasi partiler için tercih edilebilir kılmaktadır. Bu durum Türk siyasal yaşamında en açık biçimde; milli bakiye ve d’hondt seçim sistemleri ile gerçekleştirilen; 1965 ve 1969 ulusal seçimlerinde gözlemlenmiş, siyasal sistemin en zıt kutuplarında yer alan iki siyasi parti olarak Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)-Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) her iki seçimde de %3 civarında oy almalarına karşın TİP’in vekil sayısı, 4 sene içinde 15’ten 2’ye CKMP-MHP’nin ise 11’den 1’e düşmüştür (Aydın ve Taşkın, 2018: 179).

Parlamento dengesi bağlamında, az ve çok oy alan partilerin lehinde düzenlemeler getirmekte ayrılan bu iki sistem; seçimlerin yapılması sürecinde ise benzerlik göstermektedir. Her iki sistemde de siyasi partiler, seçimlere öncelikli olarak ulusal parlamentolarda temsil edilmesini istedikleri üyelerinin üst sıralarda yer aldığı listelerle katılmakta; oylarına göre orantısal sayıda temsilcilik kazanmaktadırlar (Medzihorsky, 2019: 2). Nispi temsil esaslı seçim sistemlerinde; yönetimde istikrarı sağlayabilmek adına ulusal ve/veya bölgesel baraj uygulamasına da başvurulabilmektedir.

Kimi ülkeler ise uygulayacakları seçim sisteminin, hangi temsil biçimine dayanacağı sorusuna yanıt ararken; çoğunluk veya nispi temsili bütünüyle reddetmemekte yani; parlamento üyelerinin bir kısmının nispi, bir kısmının ise çoğunluk temsili yöntemiyle belirlemektedir. Bu sistem; karışık-karma üyeli nispi sistem

biçiminde adlandırılmaktadır (Kim, 2008: 447). Çoğunluk temsiliyle dar bölgelerden gelen meclis üyelerinin, seçmenleriyle aralarında kuvvetli bir hesap verebilirlik ilişkisinin varlığı, nispi temsil ile seçilen üyelerin ise bir daha ki dönem tekrar meclis üyesi olabilmek adına parti genel merkeziyle ters düşmemeye özen göstermesi (Vowles, 2015: 280-281) söz konusu temsil biçiminin, bir denge arayışının ürünü olduğu yorumunu kuvvetlendirmektedir.

1.1. Tek İsimli-Tek Turlu Çoğunluk Sistemi⁷ ve Birleşik Krallık Örneği

Basit çoğunluk hesabına dayalı tek isimli- tek turlu çoğunluk sistemi, seçim sistemleri arasında kazananın en kolay şekilde belirlendiği sistemdir. Sistemin temelinde her seçim çevresinden yalnızca bir sandalyenin bulunması ve en yüksek oy alan aday-partinin ulusal mecliste temsil edilme hakkını kazanması, yatar (Crilly, 2012: 460). Tek İsimli-Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Kıta Avrupa'sında Birleşik Krallık ile özdeşleşmiş ve ülkede Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi'nin başını çektiği iki artı parti sisteminin oluşumuna kaynaklık etmiştir (Roskin, 2014: 51).

Türkiye'de dar bölge sisteminin, meclis aritmetiğine ilişkin etkisi bağlamında yaptıkları çalışmada Çınar ve Göksel (2018); 2011, 2015-Haziran, 2015-Kasım ve 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinin dar bölge sisteminde yapılmış olması hâlinde ortaya çıkacak sonucun, mevcut durum ile karşılaştırmasını yapmışlar ve söz konusu sistem değişikliğinin iktidar partisi lehine önemli oranda bir aşkın temsil doğuracağı sonucuna ulaşmışlardır. AK PARTİ, mevcut durumda bu üç seçimde sırasıyla; 327, 258 ve 317 milletvekilliği kazanmışken, seçimlerin dar bölge sistemi uyarınca yapılması hâlinde bu sayı 422, 398 ve 446'ya yükselmektedir. Sistem değişikliğinin, muhalefet partilerinin; meclisteki temsiliyeti bakımından meydana getireceği netice ise partilere yönelen seçmen desteğinin, belirli bir coğrafi bölgede yoğunlaşmış olduğu mu yoksa yurt geneline görece daha dengeli biçimde dağılmış olduğu mu sorusuna verilen yanıtı göre değişmektedir. Bu kapsamda, CHP ve

---

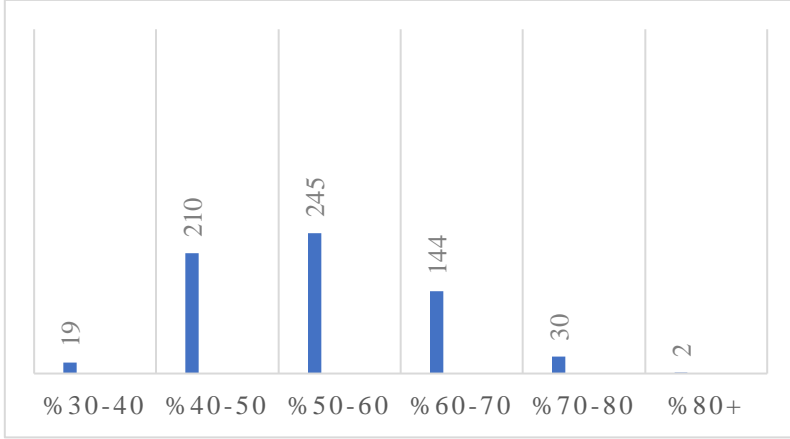
⁷ Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk sistemi; bir seçim bölgesindeki adaylar arasında en yüksek oranda oy alanın, o bölgedeki temsilciliği almaya hak kazanması dolayısıyla "First Past the Post" yani "çizgiyi ilk geçen kazanır" biçiminde de ifade edilebilmektedir.

Bağımsızlar-BDP/HDP çizgisi seçimlerin dar bölgesel sistem ile yapılması hâlinde mevcut temsil oranını önemli ölçüde muhafaza edebilmiş iken, MHP'nin sahip olduğu milletvekili sayısı sistem değişikliğine bağlı olarak; 53,80 ve 40'tan 3, 6 ve 0'a gerilemektedir.

Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk sisteminin avantajları arasında; i) seçmene genellikle iki parti arasında tercih yapmak hakkı sunması ve hükümetin genellikle aynı parti mensubu isimlerden oluşması suretiyle yönetimde istikrarın sağlanması, ii) güçlü iktidar karşısında güçlü bir muhalefetin oluşumuna zemin hazırlanması, iii) siyasi partilerin, seçim kazanmak amacıyla tabanlarını genişletmeyi amaçlayan bir politik perspektif takip etmelerini teşvik etmesi, iv) sektör kişi ve partilerin ulusal meclislerde temsilinin zorlaşması, v) seçmen-temsilci bağının güçlenerek lider sultanın sekteye uğratılması yer almaktadır. Sistemin dezavantajları arasında ise i) az oy alan partilerin aleyhine olacak biçimde temsilde adalet ilkesinin zedelenmesi, ii) azınlık grup ve temsilcilerinin temsilinin zorlaşarak siyasal bütünlüğün sağlanmasını zorlaştırması, iii) dünyanın farklı ülkelerindeki bulgularında ortaya koyduğu gibi kadın ve düşük-orta gelir grubuna mensup vatandaşların seçimlerde başarılı olma ihtimalini azaltması, iv) seçmenlerin kimi durumlarda oy vermek istemediği bir partiye-adaya, esas desteklediği partinin, ilgili seçim bölgesinde başarılı olamayacağını düşünerek; gönülsüz biçimde oy vermesine yol açması (TBMM, 2020: 6-12), v) aile-aşiret-akrabalık bağlarının güçlü olduğu seçim bölgelerinde seçim çevrelerini; ailelerin, etnik veya mezhepsel grupların tekeline bırakılması ihtimali sayılmalıdır (Tuncer, 2001).

Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi'nin yürürlükte olduğu ülkelerde, siyasal yaşamın iki partili sisteme evrilmesi yönünde bir eğilim bulunsa da kimi seçim bölgelerinde ikiden fazla partinin güçlü olmasına bağlı olarak; nispeten düşük oylar ile temsilcilik kazanılabilmektedir.

Grafik 1: Seçim Bölgelerindeki Oy Oranlarına Göre BK Avam Kamarası Üyelerinin Dağılımı

Kaynak: <https://members.parliament.uk/> adresindeki veriler yazar tarafından derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 1’de de ifade edildiği üzere seçimlerin, Tek İsimli Tek Turlu Basit Çoğunluk Sistemi ile yapıldığı bir ülke olarak Birleşik Krallık parlamentosundaki 650 üyeden; 19 tanesi kendi seçim bölgesinde %30 ila %40, 210’u ise %40 ila %50 arasında bir oy alarak parlamentoya girebilmişlerdir. Bir başka deyişle; mevcut parlamento üyelerinin üçte birinden fazlasın seçim bölgelerinde salt çoğunluğun desteğine sahip değildir. Bu durum temsili demokrasinin temel ilkelerinden bir tanesinin ihlal edildiği anlamına gelmektedir.

Seçim sistemi tartışmalarının bir diğer boyutunu ise seçim sistemleri-hükümet sistemleri ilişkisi oluşturmaktadır. Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi; Birleşik Krallık’ın yanı sıra eski İngiliz sömürgesi kimi Afrika ülkeleri ve Hindistan ile ABD ve Kanada gibi ülkelerde uygulanmakta olan bir sistemdir ve bu ülkelerin bir kısmının hükümet sisteminin; Başkanlık, bazılarının ise Parlamenter Demokrasi oluşu -en azından Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi özelinde- seçim sistemleri-hükümet sistemleri arasında doğrudan bir ilişki kurmayı güçleştirmektedir.

Tablo 3: Seçimlerin Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemiyle Yapıldığı Ülkelerin Hükümet Sistemleri

ÜLKE	SEÇİM SİSTEMİ	HÜKÜMET SİSTEMİ
Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Azerbaycan	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Bangladeş	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Birleşik Krallık (BK)	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Botsvana	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Gabon	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Gana	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Hindistan	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Jamaika	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Kanada	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Kenya	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Liberya	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Malezya	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Parlamenter
Nijerya	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık
Uganda	Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk	Başkanlık

Kaynak: TBMM, 2020

2. Türkiye’de Seçim Sistemlerinin Evrimi: Kazananlar ve Kaybedenler

Osmanlı idaresinin son döneminden başlayarak Osmanlı/Türk siyasal yaşamının bir parçası kılınan seçim mekanizması, seçmenlerin cinsiyet/yaş gibi olgulara bağlı olarak sınırlanması, üyeleri belirlenen kurum ve makamların farklılığı ve seçimlerde uygulanan sistem, yasaklar vb. değerler bakımından birbirlerinden esaslı ölçüde farklılaşmıştır. Bu kapsamda, aktüel siyasal yaşamdaki gelişmelerle de ilişkili biçimde XIX. yy’ın son çeyreğinden başlayarak XXI. yy’ın ilk beşte birlik kısmını kapsayacak biçimde süregelen zaman dilimindeki seçimlerin, dört temel evrede değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

2.1. Son Dönem Osmanlı ve Erken Dönem Cumhuriyette Seçimler (1876-1950)

Osmanlı Devleti’nde halkın küçük bir kesimi -ilgili dönem yürürlükteki kanunlar çerçevesinde- ilk kez 1840’ta Muhasıllık Meclisleri üyelerini belirlemek için sandık başına gitmiş, 1876’da ise yine aynı kısıtlılıkla Osmanlı Mebusan Meclisi seçimleri yapılmıştır (Alkan, 2006: 1). Seçimden önce yürürlüğe girerek devlet erklerini birbirinden ayıran (Avaner ve Volkan, 2019: 107) ve bu bağlamda; Osmanlı Devleti’ni bir meşruti monarşi hâline getiren 1876 tarihli Kanun-i Esasi aynı zamanda geç dönem Osmanlı’da düzenlenecek seçimlerdeki şekli şartların belirlenmesi bakımından da önemli bir metin niteliğindedir. Bu kapsamda seçimlerle ilgili temel hükümler şu şekilde ifade edilmiştir:

i) Osmanlı tebaasından her 50 bin erkek için bir mebusun seçilecek, oy verme işleminin gizlilik içerisinde ve çıkartılacak özel bir kanundaki hükümlere riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

ii) hem memur hem mebus olunamayacaktır.

iii) Osmanlı dışı bir uyruğa mensubiyet ve yabancıların imtiyazı altında ikamet etmek, Türkçe bilmemek, 30 yaşını doldurmamak, başka bir kimsenin hizmeti altında bulunmak, iflas ve haciz olayları sebebiyle suçlandıktan sonra iade-i itibar elde edememiş olmak, kötü bir hâl ile tanınmak, medeni hâllerden yoksunluk gibi durumlar mebus seçilmeye engel teşkil etmektedir.

iv) seçimlerin dört senede bir yapılacak ve önümüzdeki seçimlerden başlayarak mebus seçilmek için Türkçe okumak ve yazmak şartı aranacaktır.

v) mebuslar yalnızca seçim bölgelerinin değil, tüm Osmanlı tebaasının mebusu sayılacaktır.

Siyasi partilerin henüz faaliyet göstermeye başlamadığı bu devrede yapılan seçimlerde, İstanbul çevresi ve taşradaki vilayetlerden gelen mebusların katılımıyla ilk Osmanlı Mebusan Meclisi teşkilatlandırılmıştır (Toprak, 2013: 176). Osmanlı Devleti'nin mevcut çok-milletli yapısına işaret eder nitelikte, ilk Osmanlı Mebusan Meclisi'nde on ayrı milletten 69'u Müslüman, 46'sı ise Hristiyan ve Yahudi toplam 115 milletvekili temsil olunmuştur (Berkes, 2013: 336). Meşrutî idarenin sonlanmasından sonra ise yeni bir seçimin yapılabilmesi için 1908 senesini beklemek gerekmiştir.

1908'den imparatorluğun fiilen sonlandığı 1919'a kadar dört genel, bir ara seçim yapılmış; bu seçimlerin ilkinden (1908) İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) ezici bir çoğunluk ile ayrılmış, 1911 İstanbul ara seçimlerinde ise 1 oy farkla Hürriyet ve İtilaf Fırkası (HİF)'in gerisinde kalmıştır (Tunaya, 1988: 6). İttihatçıların kontrolü altındaki hükümetçe hayata geçirilen bir formül ile HİF'in çoğunlukta olduğu meclis kısa sürede dağılmış, 1912 senesinde yapılan ve sayısız hukuk dışı uygulamayı barındıran 1912 seçimleri ile İTC yeniden meclis çoğunluğunu elde ederek otoriter yönü baskın "kesin iktidar" dönemini başlatmıştır (Tanör, 2017: 200-202). İmparatorluğun yıkılışına kadar ki diğer iki seçimde ise son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin oluşumu haricinde önemli bir gelişme yaşanmamıştır.

Cumhuriyet'in ilanından 1946 senesine değin düzenlenen ulusal ve yerel seçimlerde (1930 Belediye Seçimleri haricinde) birden fazla siyasi partinin rekabetine tanıklık edilememiş; 1930'lu senelerde kimi milletvekillikleri için CHP'nin aday göstermemesiyle meclise girebilen bağımsız adaylar dışında; meclis bütünüyle CHP'li isimlerden oluşmuştur (Olgun, 2011: 14).

II. Dünya Savaşı'nın "müttefik devletlerin", galibiyetiyle sonuçlanması ile Türkiye istikametini, başını Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin çektiği Batı Bloku olarak belirlemiş; bu kapsamda, uzun süreli tek parti yönetimine son verilerek, toplumsal muhalefetin temsilciliği yapan grupların, ülke idaresini üstlenebileceği bir siyasal atmosferin inşası mümkün hâle gelmiştir.

Yine bu dönem önce Seçim Kanununda yapılan değişiklikle “ikincil seçmen” uygulamasına son verilerek seçimlerin tek dereceli olarak yapılması kararlaştırılmış; 1946 tarih 4918 sayılı “Milletvekili Seçim Kanunu” çerçevesinde ise seçimlerin; liste usulü çoğunluk sistemi⁸, açık oy gizli sayım esasıyla yapılması ilkesel bazda kabul görmüştür (RG: 06.06.1946/ Sayı: 6326). Seçimler öncesindeki propaganda sürecinin bir hayli gergin geçtiği ve CHP ile DP’nin karşılıklı biçimde birbirlerine ağır suçlamalar yürüttüğü (Burgaç, 2013) 1946 Seçimleri neticesinde; CHP 395, DP 64, bağımsızlar ise 6 milletvekilliği elde etmiş (Cumhuriyet, 22.07.1946); ama seçimler, sonrasında meydana gelen parlamento aritmetiğinden daha çok seçimler sürecindeki usulsüzlük iddiaları ile siyasal hayatta yer edinmiştir.

Söz konusu kanuni hükme rağmen 1946 seçimlerinde usulsüzlüklerin önüne geçilememiştir. Bu bakımdan, Türkiye’de çok partili siyasal yaşamın esas başlangıç noktasının 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimleri olarak ifade edilmesi mümkündür.

2.2. Çok Partili Siyasal Yaşamın İlk Evresi ve Çoğunluk Temsili (1950-1960)

DP’nin, CHP karşısında elde ettiği seçim zaferiyle 27 senelik tek parti iktidarına son verdiği 14 Mayıs 1950 seçimleri, birçok açıdan Türk siyasal yaşamında esaslı bir kırılmaya kaynaklık etmektedir. Bir önceki dönem milletvekili olan isimlerin; beşte dördünün meclis dışında kaldığı (Uslu, 2015: 373,) bu yeni dönemde DP; muhalefet partileri karşısında mutlak bir üstünlük elde etmiş; %52,68 oy ile 416 milletvekilliğinin sahibi olmuştur. CHP ve Millet Partisi (MP) ise sırasıyla; %39,45 ve %3,11’lik oy oranları ile 69 ve 1 milletvekilliği kazanmışlardır. Milletvekilliklerinin dağılımındaki bu orantısızlık uygulanan seçim sisteminin bir sonucudur. Zira; “listeli çoğunluk sistemi” uyarınca, DP ve CHP’nin birbirlerini geride bıraktıkları şehirlerde milletvekili aday listeleri, eksiksiz biçimde mecliste temsilci olma hakkını kazanmış bu da

---

⁸1950’li yıllarda DP’nin CHP karşısında ezici bir üstünlük elde etmesini sağlayan sistem, 1945-6 senelerinde DP’den daha çok CHP’li isimlerce savunulmaktadır. Bu durum CHP’nin fazla sayıda milletvekili olan şehirleri kazanarak mecliste çoğunluk grubu olacağı inancından kaynaklanmaktadır (Sönmez, 2013: 438).

DP'ye %32,5 oranında bir aşkın temsil kazandırmıştır (Tuncer, 2006: 171).

Demokratlar, iktidardaki ilk dönemlerinin ardından 1954 seçimlerinden oy oranlarını arttırarak ayrılmış, iktidar partisi oyların %58,4'ünü alırken CHP %35,1'de kalmıştır (YSK, 2021). Cumhuriyet tarihinde mecliste temsil edilen parti grupları arasında en dengesiz dağılımın yaşandığı bu dönem (1954-1957) DP; “listeli çoğunluk sistemi” sayesinde %35,2'lik bir aşkın temsile sahip olmuş (Tuncer, 2006: 171) CHP yalnızca Kars, Sinop, Malatya ve Tunceli'de milletvekilliği kazanabilmiştir (TBMM Üyeleri Albümü, 2021).

CHP'nin oy oranındaki artış neticesinde ise 1957 sonrasında, meclis kompozisyonundaki adaletsizlik nispeten hafiflemiş, DP'nin %47,3'lük oy ve 424 kişilik meclis grubu karşısında CHP; %40,6 oy ve 178 milletvekiliyle temsil edilmeye başlamıştır (Zürcher,2009: 338). Özetle; 1950-1960 Dönemi -dikkat çekici şekilde- CHP'nin iktidarını garantiye almak amacıyla uygulanması taraftarı olduğu seçim sisteminin en fazla kendine zarar verdiği ve DP'nin iktidarını güçlendirdiği bir dönem olmuş; ilgili zaman diliminden çıkartılan dersler ile Türkiye, 27 Mayıs (1960) askeri müdahalesinin ardından kaleme alınan anayasa ve seçim kanunları çerçevesinde, nispi temsil esaslı seçim sistemlerinin farklı biçimlerinin uygulamaya konulduğu bir ülkeye dönüşmüştür.

2.3. İki Darbe Arası Nispi Temsil Uygulamaları ve Temsilde Adalet Arayışı (1960-1980)

1950 sonrası çok partili siyasal yaşamımızın belirli aralıklarla kesintiye uğramasına sebebiyet veren 27 Mayıs (1960) ve 12 Eylül (1980) askeri darbeleri, yönetimin askerlerin eline geçmesi bakımından benzerlik göstermekle birlikte darbe sonrası hukuki düzenlemeler bağlamında aynı şeyi söyleyebilmek mümkün değildir. 27 Mayıs ve 12 Eylül darbeleri sonrası işbaşına gelen kadroların ayrıştığı meselelerin bir tanesi de seçim sistemi veya yönetimde istikrar-temsilde adalet dengesidir.

27 Mayıs (1960) askeri darbesini takiben kaleme alınan ve Temmuz 1961'deki halk oylamasında kabul edilen yeni anayasa ile seçimlerin, hangi sistemle yapılacağına dair bir hüküm ortaya konulmamışsa da; Ekim 1961 seçimleri öncesinde Kurucu Meclis'in kabul ettiği 298 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanunu” ve 306 sayılı “Milletvekili Seçimi Kanunu”

kapsamında; yurt genelinde tüm şehirlerin birer seçim bölgesi olması ve seçimlerin nispi temsil esaslı “seçim çevresi barajlı d’Hondt” sistemiyle yapılması kararlaştırılmıştır (Aydoğan,2020: 437). Seçim sistemindeki değişiklik, XII.dönem TBMM’de (1961-1965) partiler arası güç dengesinde bir siyasi partinin, diğerleri karşısında hegamonik bir üstünlük kurmasının önüne geçmiştir.

1965 seçimleri öncesinde mecliste kabul edilen 533 sayılı “Seçimlerin İlgili Kanunların Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” ise Türkiye’yi “milli bakiye” seçim sistemi ile tanıştırmış; illerde milletvekilliğine dönüşmeyen oyların, ulusal seçim çevresinde birleşmesi ve bu suretle küçük partilerin, daha fazla sayıda milletvekili sahibi olmasını öngören bu sistem sayesinde daha fazla sayıda siyasi parti mecliste temsil edilmeye başlamıştır (Çavdar, 2013: 149).

1965 seçimlerindeki başarısına karşın seçim sistemi hasebiyle temsil noktasında herhangi bir avantaj elde edemeyen Adalet Partisi (AP), Mart 1968’de seçim sisteminin, 1961’de olduğu gibi “seçim çevresi barajlı d’Hondt” sistemi olmasını öngören bir yasa değişikliğini meclis gündemine getirmiş, AP’li milletvekilleri tarafından kabul edilen bu değişikliğin iptali amacıyla CHP ve Türkiye İşçi Partisi (TİP), Anayasa Mahkemesi (AYM)’ye başvurmuştur (Cumhuriyet 1968: 1). AYM, ilgili yasal değişikliğe ilişkin, kısmi iptale kanaat getirerek, seçim çevresi barajı uygulamasına izin vermemiştir.

Nihai hâli meclis değil AYM tarafından belirlenen (Uzeltürk, 2006: 238) “barajsız d’Hondt” seçim sistemiyle 1969’dan 12 Eylül askeri darbesine kadar 3 genel seçim yapılmış, bu seçimlerden yalnızca 1969’dan AP, tek başına iktidar olmasına yetecek sayıda milletvekili ile ayrılabilmiştir.

Özetle; Türkiye’de nispi temsilin ilk kez deneyimlendiği 1961’den 1969’a kadar üç genel seçim üç ayrı seçim sistemi ile yapılmış; 1970’li yıllarda ise bir seçim sistemi değişikliği gündeme gelmemiştir. Seçim sistemleri, uygulamada yarattığı sonuç bakımından ise 1961’de Cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükümetinin kurulmasına, 1970’li yıllarda ise Türkiye’de yönetsel ve ekonomik istikrarsızlığın güç kazanmasına yol açan kısa ömürlü ve üç ve üzeri partinin temsil edildiği güçsüz hükümetlerin oluşumuna kaynaklık etmiştir. Bu süreçte iki kez tek başına iktidar

olabilen AP ise bunu, 1965'te geçerli oyların yarıdan fazlasını 1969'da ise yarıya yakınına alabilmesi sayesinde başarmıştır.

2.4. 12 Eylül'den Bugüne Yönetimde İstikrar Önceliği ve Seçim Sistemleri (1980-2018)⁹

1970'li yılları hükümet krizleri, ekonomik darboğaz ve artan sokak olaylarının gölgesinde tamamlayan Türkiye, Eylül 1980'de yeni bir askeri darbe yaşamış; ancak 12 Eylül, 27 Mayıs'tan farklı olarak; emir-komuta zinciri içinde ve siyaset kurumunu tüm aktörleriyle tasfiye etmek amacıyla yapılmıştır. Çok partili siyasal yaşamda karşılaşılan bu, en uzun süreli siyaset dışı dönemi, 1982 Anayasanın halk tarafından kabulü ve Evren'in, Cumhurbaşkanı olarak köşke çıkışıyla yeni bir aşamaya evrilmiş; 1983 senesi itibarıyla Türkiye'de sivil yönetimin yeniden tesis edileceği yönünde bir beklenti oluşmuştur.

Mayıs 1983'te siyasi partilerin açılmasına izin verilmiş ve aynı sene içinde çıkarılan 2839 sayılı "Milletvekili Seçim Kanunu" ile seçimlerin, nispi temsil esaslı "d'Hondt" sistemiyle yapılacağı ilan edilmiştir. İlgili kanun kapsamında, seçimlere ilişkin en önemli değişiklik ise kullanılan oyların o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan; seçim çevresi barajı ve yurt genelinde %10'dan az oy alan partilerin, meclise giremeyeceği anlamına gelen genel baraj uygulamasına geçiştir (Tekin ve Okutan, 2011: 199). Bu koşullar altında yapılan 6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimlerinden, komuta kademesinin istek ve beklentilerinin aksine; Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) değil, ANAP zaferle ayrılmış, hiçbir parti ulusal veya bölgesel seçim barajından ötürü esaslı bir mağduriyet yaşamamıştır.

1980'li yılların ikinci yarısında, Türk siyasetinin gelecek 10-15 senesini derinden etkileyecek bir dizi gelişme yaşanmıştır. Bu değişiklikler arasında doğrudan seçim sistemiyle ilgili olanı; Nisan 1986'da 3270 sayılı "Siyasi Partiler Kanununda" yapılan değişiklik çerçevesinde, altı ve üzeri sayıda milletvekili olan şehirlerin birden

---

⁹ Bu aşamada, seçim sistemi-liberal öğretisi ilişkisinden bahsetmek bir gereklilik niteliğindedir. Zira Akbulut (2007: 18) tarafından da ifade edildiği üzere, 1980 sonrası dönem küresel ölçekte kuvvet kazanan bir fenomen olarak neo-liberalizmin temel savunularından bir tanesi de "monolitik" niteliğe haiz siyasal iktidarın, kuvvetli bir yürütme erkine duyduğu ihtiyaçtır. Söz konusu dönem anayasa ve seçim kanunlarında yapılan değişiklikler kapsamında, mevzu bahis güçlü yürütme olgusu, hayata geçirilmek istenmiştir.

fazla seçim çevresine bölünmesi ve bu illerde çoğunluk temsili esasıyla seçilecek kontenjan milletvekilliklerinin oluşturulmasıdır (Oder, 1997: 92). Seçimlerin ardından oluşan manzara ulusal seçim barajı ve kontenjan milletvekilliği uygulamasının, -ilgili seçim özelinde- en çok ANAP'ın işine yaradığını göstermiş, 1983'te %45,14'ünü alarak meclisin %52,75'ine sahip olan ANAP, 1987'de %36,29 oyla meclisteki sandalyelerin %64,9'unu kazanmıştır (Ahmad, 2019: 165).

ANAP'ın 1980'li yılların sonundan başlayarak yaşamakta olduğu güç kaybı, 20 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçimleri ile zirveye ulaşmış; iktidar partisi, Doğru Yol Partisi (DYP)'nin gerisinde kalarak mecliste en büyük grup olmak niteliğini kaybetmiştir. 1991 seçimlerinde, ulusal ve bölgesel baraj ile kontenjan milletvekilliği uygulamalarına kaynaklık eden yasal mevzuat bağlamında ise herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır.

1995 senesine gelindiğinde Türkiye, yeniden bir seçim sistemi değişikliği yaşamıştır. Bu değişiklik kapsamında; kontenjan milletvekilliği kaldırılmış, seçim çevreleri genişletilerek her bir ilin, bir seçim çevresi olması öngörülmüştür. Yine bu düzenleme kapsamında gündeme getirilen 100 milletvekilinin, herhangi bir şehirden değil ülke seçim çevresi düzeyinden belirlenmesi (Türkiye milletvekilliği) ise anayasanın amil hükümleriyle çeliştiği öne sürülerek AYM, tarafından iptal edilmiştir (Yıldız, 2018: 135).

Bu suretle Türkiye; 1969-1980 dönemine benzer biçimde 1995-2018 yılları arasında da ulusal seçimlerde, son şekli AYM tarafından yapılan kısmi iptaller ile oluşan bir sistem olarak; "ulusal seçim çevresi barajlı d'Hondt" seçim sistemini kullanmıştır. 1995'te seçim çevrelerinin bölünmesi, 2002'de ise mecliste yalnızca iki siyasi partinin temsil hakkı kazanması; ilgili seçimlerin ilkinde CHP'nin ikincisinde ise AK PARTİ ve CHP'nin oy oranlarının üzerinde bir meclis temsiline sahip olması sonucunu beraberinde getirmiş¹⁰, 1999, 2007, 2011, ve 7 Haziran-1 Kasım 2015

---

¹⁰ 24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP; %10,71 oy ile 49 milletvekilliği kazanmıştır. 1991'de ise yurt genelinde yine %10,7 oy alan Demokratik Sol Parti (DSP) mecliste sadece 7 sandalye elde edebilmiştir. 3 Kasım 2002 seçimleri ise Türkiye'de %10 seçim barajının yürürlükte olduğu 1983'ten bu yana mecliste temsil edilmeyen oyların en yüksek orana ulaştığı

Milletvekili Genel Seçimlerinde ise siyasi partilerin, oy-temsil oranı ilişkisinde ciddi bir farklılık yaşanmamıştır.

3. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri ve Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemine İlişkin Bir Simülasyon Denemesi

3.1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve 24 Haziran 2018 Seçimleri

Türkiye’de çok partili siyasal yaşama geçildikten sonra yapılan; 20. seçim olan 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri, belirli yönleri ile geçmiş seçimlerden farklıdır. Bu farklılıkların başında 16 Nisan 2017 halkoylamasında kabul edilen; 21 Ocak 2017 tarih 6771 sayılı “Anayasa Değişikliği Kanunu” kapsamında gerçekleşen hükümet sistemi değişikliğinden sonra, vatandaşların ilk kez sandık başına gitmiş olması gelmektedir. Yine 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri sonrasında, yayınlanan kararnameler ile Cumhurbaşkanlığı Teşkilatlanması ve üst düzey kamu bürokrasisi, değişen sistem çerçevesinde yeniden şekillendirilmiştir.

24 Haziran seçimleri biçimsel manada ise geçmiş genel seçimler ile iki noktada ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi; milletvekili genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçiminin aynı anda yapılması diğeri ise 13 Mart 2018 tarih 7102 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile olanaklı kılınan seçim ittifaklarının meydana gelişidir.

8 siyasi partinin yarıştığı seçimde iki ittifak oluşmuş; AK PARTİ ve MHP, “Cumhur”; CHP, İYİ Parti ve SP ise “Millet” ittifakını teşkil etmişlerdir. Halkların Demokratik Partisi (HDP), Vatan Partisi (VP) ve Hür Dava Partisi (HÜDA-PAR) ise seçimlere herhangi bir ittifakın çatısı altında katılmayı yeğlemişlerdir.

Seçimler sonrasında ortaya çıkan genel tablo ve milletvekili dağılımında dikkat çekici bir değişiklik yaşanmamış, Cumhur İttifakı partileri toplamda; 600 sandalyelik TBMM’de 344 sandalyenin, Millet İttifakı partileri 189 sandalyenin, HDP ise 67 sandalyenin sahibi olmuştur.

---

seçim olmuş; yurt genelinde %10 barajını aşamayan partilere verilen %45’in üzerinde oy mecliste temsil edilmemiştir.

Tablo 4: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

CUMHUR İTTİFAKI	OY SAYISI	OY ORANI	MV SAYISI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	20.599.732	%42,28	295
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	5.444.728	%11,20	44
TOPLAM	26.044.460	%53,48	344
MİLLET İTTİFAKI			
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	11.086.897	%22,80	146
İyi Parti (İYİ PARTİ)	4.932.510	%10,14	43
Saadet Partisi (SP)	660.749	%1,36	-
TOPLAM	16.600.156	%34,30	189
Hür Dava Partisi (HÜDA PAR)	153.649	%0,32	
Vatan Partisi (VP)	110.849	%0, 23	
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	5.606.662	%11,53	67

Kaynak: <https://www.ysk.gov.tr> adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Seçim sonuçları bölgeler bazında da Kasım 2002 seçimlerinden bu yana yapılan genel seçimler ile paralellik göstermiş; AK PARTİ yurt genelinde yüksek oy oranlarına ulaşabilen tek siyasi parti olurken; diğer siyasi partiler, ayrı ayrı belirli coğrafyalarda iktidar partisine yakın oy oranlarına erişmiş iken, yurdun bütününde bu sonucu elde edememişlerdir.

Ülke genelindeki 87 seçim bölgesinin¹¹ 68'inde AK PARTİ, 8'inde CHP, 11'inde ise HDP rakiplerini geride bırakırken; MHP ve

¹¹ 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde her il bir seçim çevresi olarak kabul edilmiş; sahip olduğu milletvekili sayısı sebebiyle İstanbul,3,

İYİ Parti ise herhangi bir seçim bölgesinde en fazla oyu alabilen parti olamamıştır. Sonuçlar iller özelinde tek tek incelendiğinde de genel manzaranın aksi yönde bir tablo oluşmamış; 81'ilin 53'ünde AK PARTİ ve MHP, muhalefet partilerinden daha fazla sayıda milletvekili kazanabilmişken 28¹² ilde muhalefet partileri-Cumhur ittifakı dengesi ya muhalefetin lehine olmuş ya da eşitlik bozulamamıştır.

3.2. 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri ve Seçili Şehirlerde Basit Bir Simülasyon Denemesi

3.2.1. Araştırmaya İlişkin Genel Bilgiler

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinin, Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi'ne göre yapılması hâlinde, Cumhur İttifakının; CHP, İyi Parti ve HDP'den daha az veya eşit sayıda milletvekili çıkardığı illerde; milletvekilliği dağılımının değişip değişmeyeceğini sorunsal olarak belirleyen bu çalışmada, tüm coğrafi bölgelerden birer şehir seçilerek 7 şehirlik bir örneklem oluşturulmuştur. Bu şehirlerin belirlenmesinde dikkat edilen temel husus; araştırma sorunsalıyla uyumlu biçimde ilgili şehirde, CHP, İYİ Parti ve HDP'nin milletvekili sayısı bakımından, AK PARTİ ve MHP'yi geride bırakması veya eşit sayıda milletvekili çıkarabilmiş olmasıdır. Yine şehirlerin büyüklüğünün birbirlerine yakın olmasına -mümkün ölçülerde- dikkat edilmiştir. Bu kapsamda mezkûr 28 şehirden 5'i (Tekirdağ, Aydın, Mersin, Mardin ve Van) kendi coğrafi bölgelerini temsilen seçilmiş, İç Anadolu ve Karadeniz'de ise Artvin, Sinop, Bartın ve Kırşehir gibi sadece 2 milletvekili olan ve bu vekilliklerin, AK PARTİ ile CHP arasında paylaşıldığı şehirler yerine; iktidar-muhalefet dengesinin, iktidar partisi lehine olsa da o coğrafi bölgedeki diğer şehirlere göre daha dengeli gerçekleştiği, Zonguldak ve Eskişehir'deki seçim sonuçları incelenmiştir.

Araştırma örneklemini oluşturan 7 şehirdeki toplam milletvekili sayısı 54 olup; 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonrasında bu vekilliklerin partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Ankara;3, İzmir;2 ve Bursa;2 seçim çevresine ayrılarak bu duruma istisna oluşturmuşlardır.

¹² Adana, Ağrı, Antalya, Aydın, Ardahan, Artvin, Bartın, Batman, Bilecik, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Hakkâri, Iğdır, İzmir, Kırklareli, Kırşehir, Mardin, Mersin, Muğla, Muş, Siirt, Sinop, Şırnak, Tekirdağ, Tunceli, Van.

Tablo 5: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri Araştırma Örneklemini Milletvekilliği Dağılımı

	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	HDP
AYDIN (8)	4		3	1	
ESKİŞEHİR (7)	3	1	2	1	
MERSİN (13)	4	2	3	2	2
MARDİN (6)	2				4
TEKİRDAĞ (7)	3		3	1	
VAN (8)	3				5
ZONGULDAK (5)	3		2		
TOPLAM (54)	22	3	13	5	11
İttifaklar Toplam	CUMHUR İTTİFAKI-25		MİLLET İTTİFAKI-18		HDP-11

Kaynak: www.ysk.gov.tr adresindeki verilerden derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada bu noktadan sonra; 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinin, Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemiyle yapılmış olması hâlinde araştırma örnekleminizi oluşturan 7 şehirde, milletvekilliği dağılımının mevcut durumdan farklı olup olmayacağı sorusuna yanıt vermeye odaklanılacaktır. Bu minvalde, 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Seçim Bilişim Sistemi (SEÇSİS)’e aktarılan veriler kullanılarak her şehirde, o şehrin milletvekili kadar seçim bölgesi oluşturulmuştur. Bu bölgeler için nüfusu uyarınca 1’den fazla milletvekili çıkartılabilecek ilçeler bölünerek küçültülmüş; 1 milletvekili çıkaramayan ilçeler ise birleştirilerek bir seçim bölgesi hâline dönüştürülmüştür. Söz konusu seçim bölgeleri ve 24 Haziran seçimlerinde bu bölgelerde kullanılan geçerli oy sayısı yani; kaç kişinin oyuyla 1 milletvekili çıkarılabildiğini gösteren sayılar aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Tekirdağ Seçim Çevreleri

TEKİRDAĞ	GEÇERLİ OY
Tekirdağ-1 (Çerkezköy)	93.009
Tekirdağ-2 (Çorlu ¹³)	84.599
Tekirdağ-3 (Çorlu ¹⁴ + Marmaraeğlisi)	95.748
Tekirdağ-4 (Hayrabolu+ Saray+ Malkara)	91.971
Tekirdağ-5 (Ergene+ Kapaklı)	107.514
Tekirdağ-6 (Süleymanpaşa ¹⁵)	88.780
Tekirdağ-7 (Süleymanpaşa ¹⁶ + Şarköy +Muratlı)	82.473

Tablo 7: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Aydın Seçim Çevreleri

AYDIN	GEÇERLİ OY
Aydın-1 (Nazilli)	99.452
Aydın-2 (Söke)	77.299
Aydın-3 (Yenipazar+ Köşk+ Sultanhisar+ Kuyucak+ Buharkent+ Karacasu)	80.143
Aydın-4 (Çine+ Koçarlı+ İncirliova)	81.286
Aydın-5 (Kuşadası+ Germencik)	101.907
Aydın-6 (Karpuzlu+ Bozdoğan+ Didim)	85.697
Aydın-7 (Efeler ¹⁷)	93.517

¹³ Muhittin, Nusratiye, Reşadiye ve Şeyh Sinan Mahallesi

¹⁴ Çorlu diğer mahalleler

¹⁵ 100.Yıl, Hürriyet, Çınarlı, İstiklal, Ortacami, Altınova, Aydoğdu, Mahallesi

¹⁶ Süleymanpaşa diğer mahalleler

¹⁷ Girne, Mimar Sinan, Efeler, Osman Yozgatlı, Adnan Menderes, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Umurlu, 7 Eylül Mahallesi

Aydın-8 (Efeler ¹⁸)	89.878
---------------------------------	--------

Tablo 8: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Mersin Seçim Çevreleri

MERSİN	GEÇERLİ OY
Mersin-1 (Silifke)	79.356
Mersin-2 (Erdemli)	88.981
Mersin-3 (Aydıncık+ Anamur+ Bozyazı+ Gülnar)	86.341
Mersin-4 (Tarsus ¹⁹)	99.422
Mersin-5 (Tarsus ²⁰)	104.018
Mersin-6 (Toroslar ²¹)	87.556
Mersin-7 (Toroslar ²²)	86.287
Mersin-8 (Mezitli ²³)	79.036
Mersin-9 (Mezitli ²⁴ + Mut)	77.803
Mersin-10 (Akdeniz ²⁵)	81.802
Mersin-11 (Akdeniz+ Çamlıyayla)	76.461

¹⁸ Efeler diğer mahalleler

¹⁹ Kırklarsırtı, Ergenekon, Gazipaşa, Yeni, Akşemsettin, Şehitlerterpesi, Barbaros, Bağlar, Şehitishak, Öğretmenler, Kavaklı, Şahin, Mithatpaşa, Gaziler, Fevzi Çakmak, Tozkoparan Zahit, Fahrettin Paşa Mahallesi

²⁰ Tarsus diğer mahalleler

²¹ Çağdaşkent, Halkkent, Mevlâna, Akbelen, Kurdali, Yalınayak, Tozkoparan, Çukurova, Güneykent, Demirtaş Mahallesi

²² Toroslar diğer mahalleler

²³ Merkez, Akdeniz, Menderes, Yeni, Viranşehir, Atatürk Mahallesi

²⁴ Mezitli diğer mahalleler

²⁵ Şevketsümer, Güneş, Çilek, Yeni, Gündoğdu, Hal, Çay, Karaduvar, Nusratiye, Mesudiye Mahallesi

Mersin-12 (Yenişehir ²⁶)	76.667
Mersin-13 (Yenişehir ²⁷)	78.828

Tablo 9: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Zonguldak Seçim Çevreleri

ZONGULDAK	GEÇERLİ OY
Zonguldak-1 (Ereğli)	110.877
Zonguldak-2 (Merkez)	75.303
Zonguldak-3 (Çaycuma)	60.854
Zonguldak- 4 (Devrek + Alaplı)	64.842
Zonguldak-5 (Kilimli+ Kozlu+ Gökçebey)	65.576

Tablo 10: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Eskişehir Seçim Çevreleri

ESKİŞEHİR	GEÇERLİ OY
Eskişehir-1 (Odunpazarı ²⁸)	92.724
Eskişehir-2 (Odunpazarı ²⁹)	87.869
Eskişehir-3 (Odunpazarı ³⁰)	80.217
Eskişehir-4 (Tepebaşı ³¹)	74.759
Eskişehir-5 (Tepebaşı ³²)	79.771

²⁶ Çiftlikköy, Güvenevler, Menteş, Akkent, Eğriçam, Hürriyet, Cumhuriyet Mahallesi

²⁷ Yenişehir diğer mahalleler

²⁸ Emek, Büyükdere, Gökmeydan, 71 Evler, Vişnelik Mahallesi

²⁹ Kurtuluş, Karabaşı, Kırmızıtoprak, Gültepe, Yıldıztepe, Erenköy, Çankaya, Yenikent, Gündoğdu Mahallesi

³⁰ Odunpazarı diğer mahalleler

³¹ Çamlıca, Şirintepe, Batıkent, Yenibağlar, Mahallesi

³² Ertuğrulgazi, Uluönder, Sütlüce, Zafer, Fatih, Bahçelievler, Yeşiltepe, Kumlubl, Tunalı, Ömerağa Mahallesi

Eskişehir-6 (Tepebaşı ³³ + İnönü+ Mihalgazi+ Sarıcakaya+ Alpu)	77.064
Eskişehir-7 (Beylikova+ Çifteler+ Günyüzü+ Han+ Mahmuđiye+ Mihalıççık+ Seyitgazi+ Sivrihisar)	53.402

Tablo 11: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Mardin Seçim Çevreleri

MARDİN	GEÇERLİ OY
Mardin-1 (Artuklu)	84.245
Mardin-2 (Midyat + Dargeçit)	61.093
Mardin-3 (Nusaybin+ Ömerli+ Savur)	67.213
Mardin-4 (Derik+ Mazıdağı+ Yeşilli)	52.461
Mardin-5 (Kızıltepe ³⁴)	62.668
Mardin-6 (Kızıltepe ³⁵)	57.601

Tablo 12: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi Van Seçim Çevreleri

VAN	GEÇERLİ OY
Van-1 (Tuşba)	70.865
Van-2 (Erciş)	75.093
Van-3 (Edremit)	62.033
Van-4 (Bahçesaray + Çatak + Gürpınar + Başkale)	53.940
Van-5 (Çaldıran+ Gevaş+ Muradiye+ Saray)	70.029

³³ Tepebaşı diğer mahalleler

³⁴ Tepebaşı, Yenikent, İpek, Cumhuriyet, Yeni, Bahçelievler, Koçhisar, Atatürk, Fırat, Mezopotamya Mahallesi

³⁵ Kızıltepe diğer mahalleler

Van-6 (İpekyolu ³⁶)	63.518
Van-7 (İpekyolu ³⁷)	65.212
Van-8 (İpekyolu ³⁸⁺ Özalp)	51.169

3.2.2. Araştırma Örneklemini Oluşturan Şehirlerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik ve Hâkim Siyasal Tercihler Bakımından Karşılaştırılması

Sosyo-ekonomik gelişmişlik; sosyal ve ekonomik göstergeler bakımından gelişim anlamına gelmektedir (Sevüktekin ve Çetin, 2016: 40). Şehir, bölge ve hatta ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerinin, karşılaştırılmasını sorunsal edinen çok sayıda ampirik çalışma mevcuttur. Türkiye'deki şehirlerin, sosyo-ekonomik özellikler bakımından karşılaştırılması üzerine inşa edilen bu çalışmaların, araştırmamız için önem taşıyan yönü, araştırma örnekleminizi oluşturan şehirlerin gelişmişlik düzeylerinin saptanması ve 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde bu şehirlerdeki hâkim siyasal tercih ile sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında herhangi bir ilişkinin bulunup bulunmadığı sorusuna yanıt verebilmektir.

2017 tarihli İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması kapsamında Türkiye'deki 81 şehir; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçilik ve yenilikçilik kapasitesi, erişilebilirlik, yaşam kalitesi ve mâli koşullar değişkenleri uyarınca analiz edilmiş ve altı kademeye ayrılmıştır. Bu sınıflandırmada araştırma örnekleminiz içinde yer alan şehirlerden; Tekirdağ ve Eskişehir gelişmişlik düzeyi bakımından, birinci, Aydın; ikinci, Mersin ve Zonguldak, üçüncü; Mardin ve Van ise altıncı kategoride yer almıştır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2017). Servi ve Erişoğlu (2020: 181) ise şehirlerin; ekonomik, kültürel ve sosyal gelişim seviyelerini karşılaştırdıkları çalışmasında; Türkiye'de şehirlerin gelişmişlik düzeyi bakımından dörde ayrılabilceği kanaatinde bulunmuş; Tekirdağ, Aydın, Eskişehir, Zonguldak ve Mersin'i ikinci gelişmişlik düzeyinde konumlandırırken, Mardin ve Van'ın dördüncü gelişmiş düzeyinde

³⁶ Bostaniçi, Alipaşa, Halılağa, Selimbey, Karşıyaka, Cevdetpaşa Mahallesi

³⁷ Vali Mithat, Hacibekir, Yeni, Seyit Fehim Arsavi, Hafiziye, Şerefiye, Serhat, Bahçıvan, Yalı, Hatuniye Mahallesi

³⁸ İpekyolu diğer mahalleler

olduklarını ifade etmişlerdir. Arı ve Hüyüktepe (2019: 14) 'de 81 şehri, sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından analiz ettikleri 2019 tarihli çalışmalarında; Eskişehir'in Türkiye'nin en gelişmiş 7., Tekirdağ'ın 13., Mersin'in 15., Aydın'ın, 19., Zonguldak'ın 29.şehri olduğunu saptarlar iken, Van ve Mardin'in 72.ve 75.sırada yer alarak Türkiye'nin en geri kalmış şehirleri arasında yer aldıkları sonucuna ulaşmıştı.

Özetle; araştırma örnekleminizi oluşturan şehirler ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan homojen yapıda değillerdir ve bu durum ilgili şehirlerdeki siyasal farklılaşmayı açıklar niteliktedir. Bu noktada, 3 Kasım 2002'den 24 Haziran 2018'e kadar yapılan ulusal ve yerel seçim sonuçlarının, örnekleminizdeki şehirler için karşılaştırmalı biçimde incelenmesi yerinde olacaktır.

Tablo 13: 2002, 2007, 2011, 2015 Milletvekili Genel- 2004, 2009-2014 Mahalli İdareler Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002 (TÜRKİYE)	22 TEMMUZ 2007 (TÜRKİYE)
AK PARTİ: %34,4 CHP: 19,4 DYP: %9,6 MHP: %8,7	AK PARTİ: %46,5 CHP: %20,8 MHP: %14,2 BAĞIMSIZ: %5,2
11 HAZİRAN 2011 (TÜRKİYE)	1 KASIM 2015 (TÜRKİYE)
AK PARTİ: %49,8 CHP: %25,9 MHP: %13,1 BĞM: %6,5	AK PARTİ: %49,5 CHP: %25,3 MHP: %11,9 HDP: %10,7
28 MART 2004 (TÜRKİYE)	29 MART 2009
AK PARTİ: %41,6 CHP: %18,2	AK PARTİ: %38,3 CHP: %23
30 MART 2014 (TÜRKİYE)	31 MART 2019 (TÜRKİYE)
AK PARTİ: %42,8 CHP: %26,3	AK PARTİ: %44,3 CHP: %30,1

Tablo 14: Tekirdağ 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-TEKİRDAĞ	22 TEMMUZ 2007-TEKİRDAĞ
CHP: %27,1 AK PARTİ: %17,4	CHP: %34,4 AK PARTİ: %29,3

DYP: %12,2 MHP: %8,7	MHP: %13,2
11 HAZİRAN 2011-TEKİRDAĞ	1 KASIM 2015-TEKİRDAĞ
CHP: %44,4 AK PARTİ: %35,9 MHP: %13,4	CHP: %44,9 AK PARTİ: %37,6 MHP: %10,2 HDP: %4,7
28 MART 2004-TEKİRDAĞ	29 MART 2009-TEKİRDAĞ
AK PARTİ: %32,4 CHP: %24,6	CHP: %45,6 AK PARTİ: %26,9
30 MART 2014-TEKİRDAĞ	31 MART 2019-TEKİRDAĞ
CHP: %45,7 AK PARTİ: %37,1	CHP: %51,2 AK PARTİ: %43,8

Tablo 15: Aydın 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-AYDIN	22 TEMMUZ 2007-AYDIN
CHP: %20,7 DYP: %19,8 AK PARTİ: %18,3 MHP: %12	AK PARTİ: %29,2 MHP: %25,4 CHP: %24,4
11 HAZİRAN 2011-AYDIN	1 KASIM 2015-AYDIN
CHP: %38,1 AK PARTİ: %35,5 MHP: %18,2	CHP: %40,2 AK PARTİ: %34,4 MHP: %15,5 HDP: %7,4
28 MART 2004-AYDIN	29 MART 2009-AYDIN
AK PARTİ: %45,3 CHP: %27,1	CHP: %26 AK PARTİ: %25,3
30 MART 2014-AYDIN	31 MART 2019-AYDIN
CHP: %43,8 AK PARTİ: %29,1	CHP: %53,9 AK PARTİ: %43,7

Tablo 16: Mersin 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-MERSİN	22 TEMMUZ 2007-MERSİN
CHP: %24,7 MHP: %18,4 AK PARTİ: %18,1 DYP: %8,7	MHP: %30,6 AK PARTİ: %27,2 CHP: %24,7 BĞM: %6,6
11 HAZİRAN 2011-MERSİN	1 KASIM 2015-MERSİN

*Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemine Geçişin
Belirli Şehirlerde Milletvekili Dağılımı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme:
2018 Milletvekili Genel Seçimleri*

AK PARTİ: %32 CHP: %31,9 MHP: %23,1 BĞM: %9,7	AK PARTİ: %31,7 CHP: %30,1 MHP: %21,1 HDP: %15,2
28 MART 2004 -MERSİN	29 MART 2009-MERSİN
CHP: %34,0 SHP: %22,5	CHP: %30,9 MHP: %24,7
30 MART 2014-MERSİN	31 MART 2019-MERSİN
MHP: %31,9 CHP: %28,3	CHP: %45,0 MHP: %40,9

Tablo 17: Eskişehir 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-ESKİŞEHİR	22 TEMMUZ 2007-ESKİŞEHİR
AK PARTİ: %29,5 CHP: %22,5 DYP: %14,0 MHP: %8,9	AK PARTİ: %44,5 CHP: %25,4 MHP: %15,6
11 HAZİRAN 2011-ESKİŞEHİR	1 KASIM 2015-ESKİŞEHİR
AK PARTİ: %44,1 CHP: %35,5 MHP: %14,6	AK PARTİ: %43,4 CHP: %38,1 MHP: %12,5 HDP: %2,9
28 MART 2004-ESKİŞEHİR	29 MART 2009-ESKİŞEHİR
DSP: %44,7 AK PARTİ: %41,3	DSP: %51,5 AK PARTİ: %37,1
30 MART 2014-ESKİŞEHİR	31 MART 2019-ESKİŞEHİR
CHP: %45,2 AK PARTİ: %39,0	CHP: %52,3 AK PARTİ: %45,1

Tablo 18: Zonguldak 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-ZONGULDAK	22 TEMMUZ 2007-ZONGULDAK
AK PARTİ: %30,5 CHP: %20,8 DYP: %12,6 MHP: %4,2	AK PARTİ: %41,0 CHP: %24,4 MHP: %7,7
11 HAZİRAN 2011-ZONGULDAK	1 KASIM 2015-ZONGULDAK
AK PARTİ: %47,2 CHP: %37,4 MHP: %6,3 BĞM: %2,9	AK PARTİ: %49,5 CHP: %35,8 MHP: %9,4 HDP: %1,2

28 MART 2004-ZONGULDAK	29 MART 2009-ZONGULDAK
AK PARTİ: %36,6 CHP: %34,0	CHP: %45,2 AK PARTİ: %34,6
30 MART 2014-ZONGULDAK	31 MART 2019 -ZONGULDAK
CHP: %39,9 AK PARTİ: %38,8	AK PARTİ: %42,5 CHP: %39,1

Tablo 19: Mardin 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-MARDİN	22 TEMMUZ 2007-MARDİN
DEHAP: %39,6 AK PARTİ: %15,4 CHP: %11,6	AK PARTİ: %44,4 BĞM: %38,8 CHP: %6,9
11 HAZİRAN 2011-MARDİN	1 KASIM 2015-MARDİN
BĞM: %60,9 AK PARTİ: %32,1 CHP: %3,1	HDP: %67,0 AK PARTİ: %29,3
28 MART 2004-MARDİN	29 MART 2009-MARDİN
SP: %52,6 SHP: %26,6	AK PARTİ: %45,3 DTP: %35,8
30 MART 2014-MARDİN	31 MART 2019 -MARDİN
BĞM: %52,1 AK PARTİ: %37,3	HDP: %56,2 AK PARTİ: %38,5

Tablo 20: Van 2002 Sonrası Genel ve Yerel Seçim Sonuçları

3 KASIM 2002-VAN	22 TEMMUZ 2007-VAN
DEHAP: %40,9 AK PARTİ: %25,9 CHP: %5,2	BĞM: %53,2 AK PARTİ: %32,6 CHP: %4,1
11 HAZİRAN 2011-VAN	1 KASIM 2015-VAN
BĞM: %49,5 AK PARTİ: %40,2 CHP: %3,8 MHP: %3	HDP: %64,3 AK PARTİ: %30,7 CHP: %1,9 MHP: %1,3
28 MART 2004-VAN	29 MART 2009-VAN
AK PARTİ: %53,8 SHP: %40,9	DTP: %53,6 AK PARTİ: %39,3
30 MART 2014-VAN	31 MART 2019 -VAN

BDP: %53,1 AK PARTİ: %41,2	HDP: %53,8 AK PARTİ: %40,5
----------------------------	----------------------------

Kaynak: TÜİK, 2012 ve www.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

3 Kasım 2002 seçimlerinden bugüne değin düzenlenen ulusal ve yerel seçim sonuçlarının da anlaşılabilceği üzere araştırma örneklemeimizi oluşturan şehirlerde siyaseten iktidar partisi ile muhalefet partileri arasındaki dengenin, Türkiye genelinden farklı olarak görece muhalefetin lehine olması, dönemsel bir gelişme değildir ve bu şehirlerdeki siyasal kültürün açıklayıcısı niteliktedir.

3.2.3. Araştırma Örneklemini Oluşturan Şehirlerde 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları³⁹ ve Çoğunluk Sistemine Göre Milletvekilliklerinin Dağılımı⁴⁰

3.2.3.1. Tekirdağ

Tablo 21: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları-Tekirdağ

TEKİRDAĞ	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	253.669	%38,18	3
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	230.744	%34,73	3
İyi Parti (İYİ PARTİ)	77.979	%11,74	1
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	50.253	%7,56	
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	43.706	%6,58	
Saadet Partisi (SP)	5.236	%0,79	
Diğer	2.802	%0,42	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

³⁹ Siyasi parti farkı gözetilmeksizin, Cumhuriyet ve Millet İttifakı lehine kullanılan oylar, ittifak mensubu siyasi partilere dağıtılmıştır.

⁴⁰ İttifaklara verilen oylar, Cumhuriyet ve Millet İttifakı sütununda ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 22: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi-Tekirdağ

TEKİRDAĞ	1.PARTİ	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	SP	HDP	DİĞER	CUMHUR	MİLLET
TEKİRDAĞ-1	AK PARTİ	36.159	11.208	24.916	7.485	851	11060	334	802	194
TEKİRDAĞ-2	CHP	25.556	5.701	36.349	10.887	596	4.407	284	529	300
TEKİRDAĞ-3	CHP	28.539	6.031	39.836	10.946	717	8739	363	543	361
TEKİRDAĞ-4	CHP	28.932	4.987	40.828	13.463	750	1600	573	531	317
TEKİRDAĞ-5	AK PARTİ	41.967	10.229	34.821	10.691	787	7468	363	890	298
TEKİRDAĞ-6	CHP	30.772	5.605	36.817	13.240	817	4016	329	634	423
TEKİRDAĞ-7	CHP	24.936	4.099	34.972	9.815	500	2.984	426	475	275
AK PARTİ: 2 CHP: 5										

3.2.3.2. Aydın

Tablo 23: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları- Aydın

AYDIN	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	248.188	%33,93	3
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	237.771	%32,51	4
İyi Parti (İYİ PARTİ)	108.069	%14,77	1
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	68.541	%9,37	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	59.207	%8,09	
Saadet Partisi (SP)	5.205	%0,71	
Diğer	4.475	%0,61	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

*Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemine Geçişin
Belirli Şehirlerde Milletvekili Dağılımı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme:
2018 Milletvekili Genel Seçimleri*

Tablo 24: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi- Aydın

AYDIN	1.PARTİ	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	SP	HDP	DİĞER	CUMHUR	MİLLET
AYDIN-1	AK PARTİ	33.453	8.663	29.881	17.045	958	7.244	644	775	341
AYDIN-2	CHP	21.089	5.675	27.732	11.053	443	10.181	433	488	205
AYDIN-3	AK PARTİ	33.067	6.620	22.483	12.502	642	3.078	751	610	217
AYDIN-4	AK PARTİ	31.118	6.464	26.653	10.729	624	3.344	577	565	220
AYDIN-5	CHP	22.665	7.495	43.864	13.250	455	12.575	519	606	380
AYDIN-6	CHP	24.149	5.753	32.309	11.617	541	10.197	713	549	279
AYDIN-7	CHP	26.143	7.640	31.693	16.135	693	9.907	370	633	348
AYDIN-8	AK PARTİ	29.739	8.104	27.981	13.715	644	8.118	431	806	295
AK PARTİ: 4 CHP: 4										

3.2.3.3. Mersin

Tablo 25: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları- Mersin

MERSİN	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	325.476	%28,64	4
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	304.139	%26,76	3
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	192.550	%16,94	2
İyi Parti (İYİ PARTİ)	154.112	%13,56	2
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	145.019	%12,76	2
Saadet Partisi (SP)	7.841	%0,69	
Diğer	7.478	%0,66	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 26: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi-Mersin

MERSİN	İ.PARTİ	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	SP	HDP	DİĞER	CUMHUR	MİLLET
MERSİN-1	AK PARTİ	22.792	10.314	22.732	19.721	396	2.060	488	601	252
MERSİN-2	AK PARTİ	36.339	15.638	14.697	16.371	988	3.452	365	865	176
MERSİN-3	AK PARTİ	28.936	13.322	21.759	18.827	678	1.294	590	721	214
MERSİN-4	AK PARTİ	23.799	18.479	19.544	13.531	619	21.027	1057	992	175
MERSİN-5	CHP	23.408	20.059	32.042	13.975	588	12.423	682	998	222
MERSİN-6	AK PARTİ	26.496	9.749	14.350	8.382	667	26.324	639	729	147
MERSİN-7	AK PARTİ	27.422	11.731	19.094	11.954	760	13.992	455	365	188
MERSİN-8	CHP	15.547	7.147	31.289	10.107	452	13.525	336	420	215
MERSİN-9	AK PARTİ	26.461	8.852	24.498	10.951	621	5.250	404	573	191
MERSİN-10	HDP	21.017	4.090	11.820	3.422	369	39.491	891	341	80
MERSİN-11	CHP	19.432	8.739	25.646	7.274	419	13.948	491	595	198
MERSİN-12	CHP	14.901	5.475	28.950	8.369	525	17.420	420	370	237
MERSİN-13	CHP	15.650	5.986	30.093	9.220	433	16.367	433	403	243
AK PARTİ: 7 CHP: 5 HDP: 1										

3.2.3.4. Zonguldak

Tablo 27: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları- Zonguldak

ZONGULDAK	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	178.981	%45,97	3
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	119.976	%30,77	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	42.312	%10,87	2
İyi Parti (İYİ PARTİ)	30.387	%7,81	
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	7.402	%1,90	
Saadet Partisi (SP)	6.866	%1,76	
Diğer	3.574	%0,92	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 28: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi-Zonguldak

ZONGUL- DAK	1. PARTİ	AK PAR Tİ	MHP	CHP	İYİ PAR Tİ	SP	HD P	Dİ- ĞER	CUM- HUR	MİL- LET
ZONGUL- DAK-1	AK PARTİ	48.25 8	13.79 6	33.39 6	8.729	1.20 7	1.89 4	1579	1.055	363
ZONGUL- DAK-2	AK PARTİ	28.72 1	9.434	26.59 9	6.027	1.75 0	1.37 5	437	680	280
ZONGUL- DAK-3	AK PARTİ	29.97 9	3.351	20.37 9	4.228	1.29 0	599	438	403	167
ZONGUL- DAK-4	AK PARTİ	34.92 8	6.168	15.47 6	5.176	1.08 0	674	626	732	182
ZONGUL- DAK-5	AK PARTİ	28.64 9	7.940	20.35 4	5.497	1.39 9	507	448	591	218
AK PARTİ: 5										

3.2.3.5. Eskişehir

Tablo 29: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları- Eskişehir

ESKİŞEHİR	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	225.529	%38,78	3
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	187.579	%32,26	2

İyi Parti (İYİ PARTİ)	76.760	%13,20	1
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	57.741	%9,93	1
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	24.906	%4,28	
Saadet Partisi (SP)	6.470	%1,11	
Diğer	2.506	%0,43	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 30: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi- Eskişehir

ESKİŞEHİR	1.PARTİ	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	SP	HDP	DIĞER	CUMHUR	MİLLET
ESKİŞEHİR-1	AK PARTİ	36.398	9.911	27.971	11.737	1.014	3.614	301	891	327
ESKİŞEHİR-2	CHP	27.592	7.206	35.277	11.822	968	3.619	354	688	343
ESKİŞEHİR-3	AK PARTİ	28.609	7.558	27.928	10.906	908	3.287	299	729	353
ESKİŞEHİR-4	AK PARTİ	26.725	7.253	24.710	10.271	829	3.730	287	650	304
ESKİŞEHİR-5	AK PARTİ	29.827	7.839	25.735	11.438	970	2.593	294	701	374
ESKİŞEHİR-6	AK PARTİ	39.712	8.782	28.770	12.108	1.115	3.450	507	905	336
ESKİŞEHİR-7	AK PARTİ	23.583	6.724	13.058	6.983	466	1504	402	581	113
AK PARTİ: 6 CHP: 1										

3.2.3.6. Mardin

Tablo 31: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları- Mardin

MARDİN	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	235.453	%59,28	4
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	120.839	%30,42	2
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	13.149	%3,31	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	10.426	%2,62	
İyi Parti (İYİ PARTİ)	4.482	%1,13	

*Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemine Geçişin
Belirli Şehirlerde Milletvekili Dağılımı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme:
2018 Milletvekili Genel Seçimleri*

Saadet Partisi (SP)	3.278	%0,83	
Diğer	9.555	%2,41	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki verilerden faydalanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 32: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi- Mardin

MARDİN	1.PARTİ	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	SP	HDP	DIĞER	CUMHUR	MİLLET
MARDİN-1	AK PARTİ	39.851	3.767	3.556	1.376	902	32.220	2.095	408	70
MARDİN-2	AK PARTİ	26.881	2.209	1.177	959	812	26.742	1.906	266	51
MARDİN-3	HDP	14.229	1.410	1.271	561	250	48.077	1.213	177	25
MARDİN-4	HDP	11.363	1.140	1.485	432	279	36.173	1.466	100	13
MARDİN-5	HDP	9.353	482	1.162	359	291	49.677	1.166	100	19
MARDİN-6	HDP	11.947	379	2.264	265	617	40.678	1.398	85	27
AK PARTİ: 2 HDP: 4										

3.2.3.7. Van

Tablo 33: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları- Van

VAN	OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	313.010	%59,32	5
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	167.647	%31,77	3
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	16.240	%3,08	
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	13.910	%2,64	
İyi Parti (İYİ PARTİ)	6.717	%1,27	
Saadet Partisi (SP)	4.209	%0,80	
Diğer	5.937	%1,12	

Kaynak: www.sonuc.ysk.gov.tr adresindeki veriler derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 34: Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi- Van

VAN	1.PARTİ	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	SP	HDP	DİĞER	CUMHUR	MİLLET
VAN-1	HDP	23.326	2.952	1.520	788	523	40.281	1.045	402	28
VAN-2	HDP	25.720	3.070	1.378	1.166	472	42.265	604	364	44
VAN-3	HDP	21.023	1.833	1.397	921	536	35.457	578	250	38
VAN-4	HDP	13.661	989	986	559	494	36.421	670	118	32
VAN-5	HDP	18.028	1.535	1.304	744	697	46.754	779	187	51
VAN-6	HDP	22.777	1.728	1.433	702	491	35.503	779	187	27
VAN-7	HDP	21.124	1.567	1.534	701	574	38.125	868	272	47
VAN-8	HDP	11.428	1.124	1.394	411	244	35.817	532	229	13
HDP: 8										

Sonuç ve Tartışma

Sözcüğün en genel anlamıyla, seçimler sırasındaki teknik ve hukuki işlemler bütünü biçiminde tanımlanabilen seçim sistemleri; bir ülkenin ulusal meclisinde hangi siyasi partinin, kaç temsilciyle yer alacağını belirlemesi bakımından; siyasal dengelerin oluşumunda hayati rol oynamaktadır. Seçim sistemlerinin, kuramsal bazda siyasal dengeler üzerindeki etkisi Türk siyasal yaşamının değişik evrelerinde de tecrübe edilmiştir.

1950-1960 yılları arasında DP'nin sahip olduğu ezici meclis çoğunluğunu, 1960'lar ve erken 1970'ler Türkiye'sinde AP'nin, Cumhuriyet tarihindeki tüm seçimler içinde en yüksek oy oranına ulaşan siyasi partilerden bir tanesi olmasına karşın yönetimde istikrarın sağlanamamasını ve 1973-1980 yılları arasında kurulan sırasıyla dört ve üç siyasi partinin temsil edildiği Milliyetçi Cephe Hükümetlerini, dönemin seçim sistemini dikkate almadan değerlendirmek mümkün olmayacaktır. 12 Eylül darbesi sonrasında, bütünüyle yönetimde istikrarı önceleyen bir seçim sistemine geçilmesine rağmen Türkiye'nin 1990'lı yıllarda görece güçsüz ve kısa süreli koalisyon hükümetleri tarafından yönetilmesi, seçim barajı uygulamasının her koşulda yönetimde istikrarı sağlayacağı şeklindeki önermenin, aksi yönünde bir örnek oluşturması bakımından önemlidir.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde, iktidar-muhalefet dengesinin, Türkiye ortalamasından daha farklı bir seyir izlediği 7 şehirde, seçimlerin Tek Turlu Tek İsimli Çoğunluk Sistemine göre yapılması hâlinde milletvekilliği dağılımının nasıl olacağı sorusuna yanıt arayan bu çalışmada; birtakım çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır.

İlk olarak; seçim sistemi tartışmalarında önemli bir başlığı oluşturan dar bölge sistemine geçişin, -oy çokluğu ve yoğunluğu sebebiyle- daha az şehirde birinci parti olan ve oyu yurt geneline görece dengeli dağılan siyasi partilerden ziyade belirli bir coğrafi bölgedeki seçmenden yoğun ölçüde destek gören veya birçok şehirde birinci parti olan siyasi partinin yararına olacağı yönündeki görüş, araştırma bulgularımız ışığında bütünüyle değil kısmen doğrulanabilmektedir. Zira; nispi temsil sisteminde bahse konu 7 şehirdeki, 54 milletvekilliğinin; 22'sini kazanabilen AK PARTİ, çoğunluk sisteminde bu sayıyı 26'ya çıkartabilmekte ancak CHP ve HDP'de sahip oldukları milletvekili sayısını sırasıyla; 13'ten 15'e ve 11'den 13'e yükseltmektedirler. Çoğunluk sisteminin; Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının daha az oy alan partilerinin meclis temsiliyetini zayıflatacağı savı ise araştırma sonuçlarımıza göre doğrulanmaktadır. 24 Haziran 2018 seçimlerinde İYİ PARTİ ve MHP'nin bu 7 şehirde kazandıkları 8 milletvekilliğinin, AK PARTİ ve CHP arasında dağılması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Araştırma örneklememizi oluşturan şehirlerdeki milletvekili dağılımı, mevcut ve dar bölge sistemine göre incelendiği takdirde, oluşan farklılıklar şu şekilde cereyan etmektedir. Mardin, her iki sistemde de milletvekili dağılımının değişiklik göstermediği tek şehirdir. Gerek mevcut sistemde gerekse de dar bölge sistemi uygulanmış olsun, 2018 seçimlerinde Mardin'deki 6 milletvekilliğinin; 4'ünü HDP, 2'sini AK PARTİ kazanmaktadır. Tekirdağ ve Aydın ise sistem değişikliğinin, milletvekili dağılımı üzerindeki etkisinin daha sınırlı biçimde gerçekleştiği şehirlere örnektir. Zira, Tekirdağ'da mevcut durumda; AK PARTİ 3, CHP 3, İYİ PARTİ 1 milletvekili kazanmış iken; seçimlerin dar bölgeli sistemle yapılmış olması hâlinde AK PARTİ ve İYİ PARTİ birer vekillik kaybetmekte ve CHP'nin milletvekili sayısı 2 yükselmekte; Aydın'da ise CHP'nin 3 olan milletvekili sayısı 4'e yükselirken; AK PARTİ'nin 4 olan milletvekili sayısı değişmemektedir. İYİ PARTİ ise Tekirdağ'da olduğu gibi Aydın'da da mevcut durumda kazandığı

1 milletvekilliğini, aynı ittifak bünyesinde bulunduğu CHP'ye kaybetmektedir. Bu bakımdan Tekirdağ ve Aydın'daki sonuçlar, sistem değişikliğinin, milletvekilliğine dağılımına etkisi bakımından ittifaklar içinde gelişmeler yaşanabilecek olduğunun, anlaşılmasını sağlamaktadır.

Mevcut durumda en fazla sayıda siyasi partinin milletvekilliği kazandığı bir başka deyişle oy dağılımının en dengeli biçimde yaşandığı Mersin'de ise dar bölgesi sisteme geçiş daha az oy alan siyasi partiler bakımından esaslı bir gerilemeye kaynaklık etmekte; HDP'nin milletvekili sayısı 2'den 1'e, MHP ve İYİ PARTİ'nin ise 0'a düşmekte; söz konusu 5 milletvekili sandalyesinin, 3'ü AK PARTİ'li, 2'si CHP'li adaylarca kazanılmaktadır.

Van, Zonguldak ve Eskişehir ise mevcut sistem/dar bölge sistemi farklılığında milletvekili dağılımının önemli ölçüde değiştiği şehirler olması dolayısıyla araştırma örneklemini içerisinde yer alan diğer şehirlerden ayrılmaktadır. 2018 seçimleri sonucunda AK PARTİ'nin 3, HDP'nin ise 5 milletvekili kazandığı Van'da seçimlerin dar bölge sistemi uyarınca yapılması hâlinde 8 milletvekilliği de HDP tarafından kazanılmakta; milletvekili dağılımının AK PARTİ ve CHP arasında sırasıyla; 3 ve 2 olarak dağıldığı Zonguldak'ta 5 vekillikte AK PARTİ'nin olmaktadır. Son olarak AK PARTİ ve CHP arasındaki oy dağılımının yine görece dengeli olduğu bir şehir niteliğindeki Eskişehir'de dar bölge sistemine geçiş, muhalefet partilerinin temsili bakımından önemli bir dezavantaj doğurmakta, CHP'nin 2 olan milletvekili sayısı 1 eksilirken, İYİ PARTİ ve MHP; meclise Eskişehir'den herhangi bir temsilci gönderemiyor hâle gelmektedirler. Muhalefet partilerinin kaybettiği 3 milletvekilliği ise AK PARTİ tarafından kazanılmaktadır.

Kaynakça

- 6771 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmî Gazete, Tarih: 11.02.2017, Sayı: 29976.
- 7102 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmî Gazete, Tarih: 16.03.2018, Sayı: 30362.
- Ahmad, Feroz (2019), Bir Kimlik Peşinde Türkiye, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları).

- Akbulut, Örsan (2007), “Belediye Yönetimi Reformu Monolitik İktidar Yapısının Güçlendirilmesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 16(1), s.7-29.
- Akcagündüz, Emre (2021), “Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(3), s.342-358.
- Akyıldız, Ali (2016), “Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 7, s. 127-148.
- Alkan, Mehmet Öznur (2006), “Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyona Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23, s. 133-165.
- Arı, Erkan ve Hüyüktepe, Batuhan (2019), “Sosyo Ekonomik Göstergeler İçin Çok Değişkenli Veri Analizi: Türkiye İçin Ampirik Bir Uygulama”, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), s. 7-20.
- Avaner, Tekin ve Volkan, Mustafa (2019), “Hikmet-i Hükümet ve Yeni Reform: Türk Tipi Başkanlık Sistemi ve ABD Başkanlık Sisteminin Etkisi Üzerine”, *Yasama Dergisi*, 39, s.105-130.
- Aydın, Suavi ve Taşkın, Yüksel (2018), 1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Aydoğan, Pınar (2020), “Demokrasiye Geri Dönüş: Türk Parlamentosu Tarihinde XII. Dönem (1961-1965)”, Tekin, Yusuf (Ed.), *Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri II. Cilt* (Ankara: TBMM Basımevi): 427-453.
- Berkes, Niyazi (2013), Türkiye’de Çağdaşlaşma, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları).
- Blais, Andre ve Loewen, Peter John (2009), “The French Electoral System and its Effects”, *West European Politics*, 33(2), s. 345-359.
- Burgaç, Murat (2013), “1946 Seçimlerinde Propaganda”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 13(26), s.163-184.
- Carey, John,M ve Hix, Simon (2011), “The Electoral Sweet Spot: Low Magnitude Proportional Electoral Systems”, *American Journal Of Political Science*, 55(2), s. 383-397.

- Cotteret, Jean Marie ve Emeri, Claude (1991), Seçim Sistemleri, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Crilly, Tony (2012), “How Best Should We Vote?”, *The Mathematical Gazette*, 96(537), s. 459-465.
- Croissant, A. (2002), “Majoritarian and Consensus Democracy, Electoral Systems, and Democratic Consolidation in Asia”, *Asian Perspective* 26(2), s. 5-39.
- Cumhuriyet (2021), Cumhuriyet Gazetesi Arşiv Taraması, 01.05.1968, <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/> (30.04.2021).
- Cumhuriyet (2021), Cumhuriyet Gazetesi Arşiv Taraması, 22.07.1946, <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/> (02.03.2022).
- Curtin, J. (2003), “Women and Proportional Representation in Australia and New Zealand”, *Policy and Society* 22(1), 48-68.
- Çavdar, Tefik (2013), Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze, (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları).
- Çetin, Işın ve Sevüktekin, Mustafa (2016), “Türkiye’de Gelişmişlik Düzeyi Farklılıklarının Analizi”, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), s. 39-61.
- Çınar, Y. etkin ve Göksel, Türkmen (2019), Türkiye’de Yeni Seçim ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne İlişkin Sayısal Analizler ve Politika Önerileri, (Ankara: TEPAV Yayınları).
- Davis, Gavin (2004), “Proportional Representation and Racial Campaigning in South Africa”, *Nationalism and Ethnic Politics* 10(2), s.297-324.
- Demirel, Ahmet ve Durgun Sezgi (2017), “Temsiliyet ve Seçimler”, Taşkın, Yüksel (Ed.), *Siyaset* (İstanbul: İletişim Yayınları): 355-381.
- Dursun, Davut (2019), *Siyaset Bilimi*, (İstanbul: Beta Yayıncılık).
- Duverger, Maurice (1974), *Siyasi Partiler*, (İstanbul: Bilgi Yayınları).
- Ekmen, Selahaddin Eyüp ve Fırat, Muhammed Sabır. (2017), “Seçim Sistemlerinin Hükümetlere Etkisi”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), s. 461-474.
- Euronews (2021), AK Parti’nin Seçim Sistemine Dair Değişiklik Önerileri Seçimleri ve İttifakları Nasıl Etkiler, <https://tr.euronews.com/>, (15.04.2021).
- Gözler, Kemal (2021), *Anayasa Hukukuna Giriş*, (İstanbul: Ekin Yayınları).

- Heywood, Andrew (2014), *Siyaset*, (İstanbul: Adres Yayınları).
- Iversen, Torben ve Soskice, David (2006), “Electoral Institutions and the Politics of Coalitions: Why Some Democracies Redistribute More Than Others”, *American Political Science Review*, 100(2), s. 165-181.
- İlter, Emel ve Bulut Alper Tolga (2020), “Türk Siyasetinde Kadının Niteliksel Temsili: Meclis Faaliyetleri Üzerinden Sayısal Bir Analiz”, *Journal of Political Sciences*, 29(1), s. 165-188.
- Kıral, Bilgen (2020), “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), s.170-189.
- Kim, Jin Hyuk (2008), “A Welfare Simulation of Mixed-Member Electoral Systems”, *Public Choice*, 136(3-4), s. 447-456.
- Köker, Levent (2006), “Seçim Sistemleri ve Siyasi Çoğunluk”, *Anayasa Yargısı Dergisi* 22(01), s. 10-21.
- Laponce, J.A. (1957), “The Protection of Minorities By The Electoral System”, *The Western Political Quarterly* 10(2), s. 318-339.
- Manow, Philip (2011), “The Cube Role in a Mixed Electoral System: Disproportionality in German Bundestag Elections”, *West European Politics*, 34(4), s.773-794.
- Medzihorsky, Jan (2019), “Rethinking the D’hondt Method”, *Political Research Exchange*, 1(1), s. 1-15.
- Monroe, Burt (1995), “Fully Proportional Representation”, *American Political Science Review*, 89(4), s. 925-940.
- Nişancı, Şükrü ve Özdemir Abdülkadir (2017), “Dünyada Uygulanan Seçim Sistemleri Işığında Türkiye için Alternatif Seçim Sistemi Önerileri”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), s. 723-745.
- Norris, Pippa (1997), “Choosing: Electoral Systems: Proportional, Majoritarian and Mixed Systems”, *International Political Science Review* 18(3), s. 297-312.
- Oder, Burak (1997), “1983’ten Bu Yana Seçim Sisteminde Yapılan Değişiklikler ve 4 Aralık 1995 Seçimi Sonuçlarının Çeşitli Varsayımlarla Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Dergisi*, 55(4), s. 85-110.

- Olgun, Kenan (2011), “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), s. 1-36.
- Örs, Birsen (2006), “Siyasal Temsil”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 35(1), s. 1-22.
- Roskin, Micheal.G (2014), *Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya, Kültür*, (İstanbul: Adres Yayınları).
- Sabuktay, Ayşegül (2009). “Yönetişim, Demokrasi ve Yerel Seçimler”, *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 4(9), s.72-86.
- Sandık Sonuçları ve Tutanaklar (2021), Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonuçları, <https://sonuc.ysk.gov.tr/>, (30.04.2021).
- Sauger, Nicolas (2009), “Party Discipline and Coalition Management in the French Parliament”, *West European Politics*, 32(2), s. 310-326.
- Sarıkaya, Muharrem (2021), “Barajda Uzlaşa, Dar Bölgede Ayrılık”, <https://www.haberturk.com/>, (10.04.2021).
- Servi, Tayfun ve Erişoğlu Ü (2020), “Türkiye’deki Şehirlerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin İstatistiksel Analizi”, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), s. 174-186.
- Shin, Jae Hyeok (2011), “The Choice of Electoral System in New Democracies: A Case Study of South Korea in 1988”, *Democratization*, 18(6), s. 1246-1269.
- Sönmez, Naim (2013), “Seçim Sisteminin Demokratikleştirilmesinin Bir Aşaması: 1950 Milletvekili Seçim Kanunu”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), s. 438-461.
- Tanör, Bülent (2017), *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları).
- TBMM (2020). *Dünyada Seçim Sistemleri*, TBMM Yayınları, Ankara.
- TBMM (2021), *TBMM Albümü 1920-2010, 2.Cilt 1950-1980*, <https://www.tbmm.gov.tr/>, (04.05.2021).
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, <https://www.bebka.org.tr/>, (01.05.2021).
- TDK (2021), *Seçim*, <https://sozluk.gov.tr/>, (09.04.2021).
- Tekin, Yusuf ve Okutan Mustafa Çağatay (2011), *Türk Siyasal Hayatı*, (Ankara: Orion Kitabevi).

- Toprak, Seydi Vakkas (2013), “İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(26), s.171-192.
- The Guardian (2021), German Election 2017: Full Results, <https://www.theguardian.com/>, (30.04.2021).
- The Guardian (2021), Election Results 2019: Boris Johnson Returned as PM with all Constituences Declared, <https://www.theguardian.com/>, (30.04.2021).
- Tunaya, Tark Zafer (1988), Türkiye’de Siyasal Partiler Cilt 1 İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918, (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları).
- Tuncer, Erol (2006), “Türkiye’de Seçim Uygulamaları Sorunları Işığında Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23, s. 167-182.
- Tuncer, Erol (2001),” Dar Bölge Sistemi”, <http://www.radikal.com.tr/>, (05.05.2021).
- TÜİK (2012), Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 1923-2011, Yayın No: 3685, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- United Kingdom Parliament (2021), Member of Parliament, <https://www.parliament.uk/>, (01.05.2021).
- Urdanoz, Jorge (2019), “John Stuart Mill and Proportional Representation. A Misunderstanding”, *Political Science*, 71(2), s. 158-171.
- Uslu, Ateş (2015), “Hür Dünyanın Saflarında”, Aytekin, Atilla ve Atılğan, Gökhan (Haz.), Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Siyasal Hayat (İstanbul: Yordam Kitap): 341-387.
- Uzeltürk Tahmazoğlu, Sultan (2006), “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemi”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23, s. 237-278.
- Vowles, Jack (2015), “Legislative Accountability in a Mixed-Member System”, *Australian Journal of Political Science*, 50(2), s. 279-296.
- Yıldız, Abdülkadir (2018), “Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3), s. 113-153.

- Yüksek Seçim Kurulu (2021), Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonuçları, <https://www.ysk.gov.tr/>, 30.04.2021.
- Yüksek Seçim Kurulu (2021), 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Genel Seçim Sonuçları, <https://www.ysk.gov.tr/>, 30.04.2021.
- Yüksek Seçim Kurulu (2021), 29 Mart 2009 Mahalli İdareler Genel Seçim Sonuçları, <https://www.ysk.gov.tr/>, 30.04.2021.
- Yüksek Seçim Kurulu (2021), 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçim Sonuçları, <https://www.ysk.gov.tr/>, 30.04.2021.
- Yüksek Seçim Kurulu (2021), 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçim Sonuçları, <https://www.ysk.gov.tr/tr>, 30.04.2021.
- Yüzbaşıoğlu, Necmi (1996), “Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri ve Bunlara İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Nasıl Bir Seçim Sistemi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55(1-2), s. 103-150.
- Zürcher, Erich Jan (2009), *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, (İstanbul: İletişim Yayınları).